



Формула
запатрабаванасці
пісьменніка
стар. 6



Па вуліцах
старога
горада
стар. 12



Новы
крок
у анімацыі
стар. 13

Покліч івацэвіцкіх кнігавак



Фота Віктара Іванчыкава.

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Марат Маркаў уручае Нацыянальную літаратурную прэмію паэту Уладзіміру Мазго.

Малая радзіма Піліпа Пестрака, Яраслава Пархуты, Міколы Грынчыка і іншых вядомых твораў стала месцам прыцягнення тых, хто шануе культурную спадчыну, традыцыі продкаў і ўзбагачае беларускую скарбонку, захоўваючы гістарычную памяць. XXXI Дзень беларускага пісьменства прынялі Івацэвічы. У Брэсцкай вобласці гэтае свята ўжо праходзіла ў Пінску (1999), Камянцы (2005), Ганцавічах (2011), Іванаве (2018). Сёлета гонару ўдастоены Івацэвічы — горад, які выдатна адпавядае высокаму статусу сталіцы Дня беларускага пісьменства. Абноўлены і прыгожы, ён сустрэў шматлікіх гасцей і прыхільнікаў беларускага слова.

«Гэтае свята нагадвае нам аб важнасці захавання і развіцця праз кнігу нацыянальнай культурнай спадчыны, духоўных традыцый народа, — гаворыцца ў віншаванні Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь удзельнікам і гасцям Дня беларускага пісьменства. — Такія каштоўнасці яднаюць людзей і спрыяюць росквіту краіны. Літаратура і матчына мова былі і застаюцца падмуркам у выхаванні высокіх маральных якасцей, фарміраванні грамадзянскасці».

Адзін з галоўных момантаў свята — уручэнне Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Пераможцаў вызначалі ў шасці намінацыях. У намінацыі «Найлепшы твор, зборнік твораў паэзіі» перамог Фёдар Гурыновіч з кнігай «Паляўнічая паэма». «Найлепшым творам прозы» стаў зборнік апавесцей, апавяданняў і абразкоў «Калі чужая душа — твая» Віктара Кунцэвіча. У публіцыстыцы адзначаны Сяргей Міховіч за кнігу «Нам сілы дае земля». У намінацыі «Найлепшы твор літаратурнай крытыкі і літаратуразнаўства» ўзнагароду атрымаў Мікола Мікуліч за кнігу «Максім Танк. Асоба, паэзія, лёс». «Найлепшым творам для дзяцей і юнацтва» вызначана кніга «Загадка — розуму зарадка» паэта Уладзіміра Мазго. У намінацыі «Дэбют» перамагла Алеся Кузняцова, аўтар кнігі «Когда трещит лед».

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Беларусі Уладзіміра Яскевіча з 75-годдзем. «Ваша плённая творчая дзейнасць непарыўна звязана з захаваннем нацыянальнай культуры. На працягу многіх гадоў вы, з'яўляючыся артыстам узорна-паказальнага аркестра Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, беззапаветна служыце Айчыне, прымнажаеце яе духоўнае багацце. Упэўнены, што і ў далейшым будзеце працаваць гэтак жа нахнёна, прыкладзяце ўсе сілы для развіцця беларускага мастацтва», — гаворыцца ў віншаванні.

Пярэдзень. Выстаўка «Безназоўнае», прымеркаваная да Дня народнага адзінства, адкрылася днямі ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Як перадае БелТА, цэнтральным экспанатам выступае рукапіс паэмы класіка «Безназоўнае», якая стваралася 100 гадоў таму, у тым дні 1924 года, калі адбылося першае ўзбуйненне БССР. Сярод экспанатаў — фатаграфіі Сяргея Прытыцкага, дзеяча партызанскага руху Заходняй Беларусі, і Уладзіслава Луцэвіч на малой радзіме Янкі Купалы, у Вязынцы, а таксама ў Раданковічах — падчас адкрыцця помніка. Гэтыя мясціны, значныя для жыцця і творчасці паэта, 18 гадоў былі для яго недаступныя. Між тым 17 верасня пройдзе культурна-патрыятычнае мерапрыемства «Гы з Заходняй, я з Усходняй нашай Беларусі...» у рамках грамадска-культурнай акцыі «Чытаем Купалу разам». Так, прагучаць радкі з паэмы «Безназоўнае» і вершы з цыкла Янкі Купалы «На захадне-беларускія матывы».

Конкурс. Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі даў старт літаратурнай анлайн-эстафеце «Вершы краіны». У перыяд да 17 верасня арганізатары заклікаюць моладзь узяць удзел у акцыі. Згодна з умовамі, дастаткова прачытаць на камеру любімы верш беларускага аўтара і выклаці яго на асабістай старонцы ў сацыяльных сетках з выкарыстаннем хэштэга #вершыкраіныБРСМ. Пры стварэнні відэа вітаецца выкарыстанне візуальных вобразі і элементаў тэатрыфікацыі, падбор тэматычных лакацыяў. Работы самых актыўных удзельнікаў будуць апублікаваны ў Telegram-канале БРСМ, а найлепшыя абяруць карыстальнікі сеткі.

Адукацыя. Да 14 верасня адкрыты набор для дзяцей і падлеткаў ад 6 да 18 гадоў у тэатральную майстэрню «Гуляем у тэатр» Рэспубліканскага тэатра беларускай драматыкі. Выкладчыкамі з'яўляюцца актёры РТБД. На XXXIII тэатральны сезон набор адбываецца ў групы для дзяцей ад 6 да 10 гадоў (майстар — Надзея Цвяткова) і для падлеткаў ад 11 да 18 гадоў (майстар — Канстанцін Воранаў). У праграме творчай майстэрні — майстар-класы па актёрскім майстэрстве; заняты па сцэнічным маўленні і пластыцы; работа над эцюдамі (развіццё фантазіі і ўвагі, умения імправізаваць); работа на сцэне (разбор матываў паводзін персанажаў, асваенне дэкарацыяў, умение карыстацца рэквізітам), пастаноўка спектакляў ды іншае.

Праект. Фільм «Шарлак малодшы» (1924) знакамітага актёра і рэжысёра, легендарнага коміка XX стагоддзя Бастара Кітана пакажуць 11 верасня ў кінатэатры «Цэнтральны» ў рамках праекта «Жывая музыка кіно». Суправаджаць паказ нямой карціны будзе музыка Стывена Прутсмана, вядомага амерыканскага піяніста, дыржора і кампазітара, у жывым выкананні артыстаў Дзяржаўнага камернага аркестра. «Жывая музыка кіно» — інтэрактыўны праект аркестра і кінатэатра «Цэнтральны».

Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў «Навальніца» паводле аднайменнай п'есы Аляксандра Астроўскага. На сайце ўстаноўны ведамаліцыя, што ў пастаноўцы прымуць удзел актёры і выпускнікі студыі Akterby. Паказ адбудзецца ў Мінску на пляцоўцы НЦСМ па вуліцы Някрасава, 3. «Навальніца» — п'еса ў пяці дзеяннях, напісаная ў 1859 годзе. Падзеі, якія адлюстроўваюцца аўтарам, разгортваюцца летам у выдуманым горадзе Калінава на Волзе.

Фестываль. Абласны фест «Скарбы Гродзеншчыны» пройдзе заўтра. Адною з цэнтральных элементаў нематэрыяльнай культуры Гродзеншчыны, унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Беларусі. Наведвальнікам прапаноўваецца таксама танцавальны падворак, дзе падчас майстар-класаў можна будзе павучыцца беларускім танцам розных эпох, і гастронамічную пляцоўку «Кухня з водарам традыцый».

Рэгіён. Выстаўка дыпломных работ выпускнікоў Гомельскага дзяржаўнага мастацкага каледжа «Дыпломнік-2024» адкрылася ў Карціннай галерэі Г.Х. Вашчанкі ў Гомелі. Да ўвагі наведвальнікаў — работы выпускнікоў аддзяленняў «Жывапіс» і «Дызайн». Экспазіцыя дазволіць глядачам убачыць пачатак творчага шляху маладых мастакоў і дызайнераў, здзіўляюцца разнастайнасці іх ідэй, прафесіяналізму, багаціце тэхнікі і прыгажосці ўнутранага свету кожнага з іх, падкрэсліваючы арганізатары.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

водгалас

Аб выпрабаваннях і здзяйсненнях

Падчас Дня беларускага пісьменства прайшоў творчы вечар народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца.



Падчас творчага вечара.

Перапоўненая зала прыхільнікаў творчасці літаратара, ганаровага старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі ў Івацэвічкім раённым Палацы культуры складалася з розных катэгорый цікаўных да мастацкага слова людзей. Вёў сустрэчу старшыня СПБ, дырэктар — гадоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксандр Карлюкевіч. Ён раскажа пра асноўныя творчыя этапы ў лёсе пісьменніка, яго мастацкія здзяйсненні, няпростыя жыццёвыя выпрабаванні, праз якія давалося прайсці. Увазе ўдзельнікаў сустрэчы быў прадстаўлены дакументальны фільм, прысвечаны Мікалаю Чаргінцу.

Народная артыстка Беларусі Марыя Захаравіч прачытала ўрыўкі з раманаў народнага пісьменніка — «Сыны» і «А ён не вярнуўся з бою». Мікалай Іванавіч падзяліўся ўспамінамі пра тое, як нарадзіліся гэтыя творы, раскажа і пра тое, як прафесійна займаўся ў маладосці спортам, як прайшоў на службу ў праваахоўныя органы, загадаў сваю службу ў Афганістане.

На творчым вечары выступілі і кінарэжысёр, член прэзідыума Беларускага саюза кінематаграфістаў Сяргей Гіргель. А народны артыст Беларусі славеты кампазітар, аўтар мноства папулярных песень Эдуард Ханок выканаў хіты.

Сяргей ШЫЧКО
Фота Віктара ІВАНЧЫКАВА

фестывалі

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Сувязь пакаленняў

З любоўю і пашанай

З 26 да 28 верасня ўрад Разанскай вобласці, Міністэрства культуры Разанскай вобласці, Асацыяцыя кнігавыдаўцоў Расіі, Грамадская палата Разанскай вобласці, Разанскае бібліятэчнае таварыства праводзяць X Міжрэгіянальны фестываль нацыянальнай кнігі «Читающий мир».

Як і ў папярэднія гады, пісьменнікі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ прынялі актыўны ўдзел у Дні беларускага пісьменства. Некаторыя шчыравалі ў першы дзень свята на самых розных пляцоўках, у школе і ў бібліятэцы. Але асноўная дэлегацыя прыбыла 1 верасня.

Для газеты «Літаратура і мастацтва» падзею каментуе намеснік дырэктара Разанскай абласной універсальнай навуковай бібліятэкі імя Горкага Святлана Вінакурава:

На пляцоўцы «Слова пісьменніка» адбыліся прэзентацыі міжнародных кніжных праектаў сталічнага аддзялення. Сярод іх — зборнікі «Достояние» (да 195-годдзя Л. М. Талстога); «С пушкинської строкой» (да 225-годдзя з дня нараджэння А. С. Пушкіна); «Русь і Бялая Русь — адны» (прымеркаваны да Дня яднання народаў Беларусі і Расіі). Аўтарамі з'яўляюцца пісьменнікі Беларусі і Расіі. Выпуск апошняга, дарэчы, прафінасанаваны Прэзідэнцкім фондам культурных ініцыятыў Расійскай Федэрацыі.

— У Год сям'і, які праходзіць у Расійскай Федэрацыі, мерапрыемствы юбілейнага, 10-га па ліку, фестывалю будуць скіраваны на захаванне традыцыйных сямейных каштоўнасцей, на ўмацаванне сувязі пакаленняў, на прасоўванне кнігі, чытання, нацыянальных літаратуры і моў. У межах фестывалю адбудзецца штогадовы конкурс «Кніга года». Адною з важных падзей стане кніжная выстаўка-кірмаш. Будзем рады прадставіць месца і для выставаўчага стэнда прадукцыі Выдавецкага дома «Звязда». Запрашаем да ўдзелу ў нашым свяце і Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Адбылася таксама і прэзентацыя першага выпуску Міжнароднага літаратурна-мастацкага альманаха «Літаратурное созвездие». Выданне прадстаўляе творчасць як беларускіх пісьменнікаў, так і прадстаўнікоў творчых саюзаў Расіі і іншых дружальных краін.

Сярод іншых кніжных навінак, якія прадставіць беларускія кнігавыдаўцы на фестывалі ў Разані, — кнігі пра Валюкію Айчынную вайну, пра Буйніцкае поле пад Магілёвам, філаркартычныя альбомы калекцыянера і пісьменніка, члена СПБ, лаўрэата Прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне культуры і мастацтва Уладзіміра Ліхадзедава, цыкл раманаў вядомага расійскага пісьменніка і гісторыка Мікалая Чаркашына пра падзеі 1941 года ў Беларусі і іншыя выданні, што пабачылі свет у 2023–2024 гадах.

З асаблівай цікавасцю прысутныя слухалі і ўдзельнічалі ў прэзентацыі калектыўных зборнікаў аддзялення, прымеркаваных да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў («Пад мірным небам») і да 80-годдзя Вялікай Перамогі («Пад зоркай Перамогі»). Арганізатары і ўкладальнікі гэтых выданняў — старшыня МГА СПБ Міхась Пазнякоў і пісьменніца Тамара Кавальчук. Яны і правалі іх прэзентацыю.

Мікола БЕРЛЕЖ

за падзеяй

У гонар Канстанціна Сіманова

Вялікі рускі і савецкі пісьменнік Канстанцін Сіманаў большую частку сваёй творчасці прысвяціў тэме змагання савецкага народа супраць фашызму, тэме барацьбы за мір. Прах па яго заповету развезены над Буйніцкім полем, у мясціне, да якой ваенны карэспандэнт прывязаны з першых дзён Вялікай Айчыннай, адкуль у літаратуру пайшлі героі яго рамана «Жывыя і мёртвыя». У горадзе на Дняпры, на Магілёўшчыне, ва ўсёй Беларусі асаблівае стаўленне да класіка савецкай літаратуры. Праводзяцца Сіманаўскія чытанні. Беларускія пісьменнікі розных пакаленняў неаднойчы звярталіся да тэмы Буйніцкага поля, падзей ваеннага перыяду жыцця Канстанціна Сіманова, яго далучанасці да Беларусі.

Рэспубліканскага савета па гістарычнай палітыцы пры Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Мікалай Барысенка:

— Сіманова па праву можна назваць першым летанісцам магілёўскай абароны. Ён, на той час карэспандэнт, які прадстаўляў і франтавую «Красноармейскую правду», і «Известия», і «Красную Зvezду», першым адчунаўся на герайчных падзеі. У нарысе «Гарачы дзень» і «Известиях» упершыню назваў імя герояў магілёўскай абароны. Пазней напісаў пра іх два вершы... Адзін з твораў прысвечаны артылерысту Сяргею Паляхову... «Пускай весь день жесток огонь // Двух танковых полков. // Но не к лицу в бою бойцу // Считать своих врагов. // Сначала нужно их убить — // Вот наши долг и честь! // А после боя время есть // И мертвыми их счастье. // — Сперва убьём, потом сочтём. // Закон у нас таков, — // Так говорил своим друзьям // Наводчик Поляков...» Мастацкае слова Сіманова было і заклікам, і абярэгам,

яго нарысы і вершы чыталі мільёны савецкіх людзей, якім трэба было вытрымаць навалу фашысцкіх гадаў і перамагчы ў той драматычнай калатнечы. І сіманаўскае слова таксама дапамагала гэта зрабіць... Мяркую, што ў сіманаўскай магілёўскай школе будучы з высокай пашанай ставіцца да вывучэння жыцця і творчасці вялікага рускага пісьменніка, які, дарэчы, наведваўся на Буйніцкае поле і неаднойчы пасля вайны — у 1965-м, 1966-м і пасля, у 1970-х... Хадзіў па Буйніцкім полі, сустракаўся з ветэранамі, выступаў перад рабочымі і студэнтамі...

Павел КУЗЬМІЧ

З Беларуссю звязаны імяны многіх рускіх пісьменнікаў-франтавікоў: і Сяргея Смірнова, і Аляксандра Твардоўскага, і Усевалада Сабліна, і Міхаіла Матукоўскага, і Аляксея Суркова, і Яўгена Вараб'ева... Варта было б ушанаваць іх імяны — надаць назвам школ, іншых навучальных устаноў. Асабліва зараз, калі набліжаецца 80-годдзе Вялікай Перамогі.

Мікола РАУНАПОЛЬСКІ

імпрэзы

Наперадзе — свята

17 верасня ў нашай краіне адзначаецца Дзень народнага адзінства. У рамках мерапрыемстваў, прымеркаваных да гэтага свята, у Шклоўскай цэнтральнай бібліятэцы адбыўся адкрыты дыялог «**Беларусь — наш гонар і слава**» з удзелам ветэранаў працы.

Падчас сустрэчы запрошаныя госці не толькі дэманстравалі свае веды, адказваючы на пытанні віктарыны

на адпаведную тэматыку, але таксама паглыбіліся ў гісторыю роднага Шклова, яго славагасцей. Мясцовыя паэты чыталі вершы, спявалі песні ўласнага сачынення пад гітару. Удзельнікі мерапрыемства дзяліліся ўспамінамі і думкамі аб Вялікай Айчыннай вайне, аднаўленні краіны ў пасляваенныя гады, асабістых працоўных поспехах.

Валянціна СУТКАЛЕНКА

Каштоўныя аўтографы

«**Яшчэ адна паэтычная зорка ўзыходзіць у нас**», — сказаў нехта, калі на свяце вёскі Паганаўка Буда-Кашалёўскага раёна каля мікрафона чытала свае вершы маладая паэтэса, бібліятэкар Ганна Казакевіч.

Не ўпершыню падобнае мерапрыемства, якое традыцыйна праводзіцца ў жніўні, як бы падсумоўваючы заканчэнне сельскімі працаўнікамі жніва, наведваў Анатоль Зэкаў. Зямляк трымаў своеасаблівую творчую справаздачу перад аднавяскоўцамі за сваё літаратурнае «жніво».

У падарунак сельскай бібліятэцы Анатоль Зэкаў уручыў той жа Ганне Казакевіч, якая зусім нядаўна ўзначаліла ўстанову, незвычайную бібліятэчку кніг з адрасаванымі яму аўтографамі беларускіх пісьменнікаў. «У гэтых кнігах асабліва аўра, бо іх краналіся рукі аўтараў, — патлумачыў пісьменнік. — І хоць яны для мяне драгія, ад шчырага сэрца аддаю іх з надзеяй, што стануць не меней драгімі для рознаўзроставак чытачоў маёй роднай бібліятэкі».

Паліна КРАЎЧАНКА

актуальна

На пляцоўцы Маскоўскага кірмашу

У Маскве прадаўжае сваю працу Міжнародны кніжны кірмаш. Сотні выдавецтваў розных рэгіёнаў Расіі і з самых розных краін прэзентуюць кніжныя навінкі, знаёмяць з адметнымі выданнямі апошняга часу. Па традыцыі шматлюдна каля стэнда, на якім Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь прадставіла зборнікі прозы і паэзіі класікаў і сучасных пісьменнікаў, найлепшыя з выданняў краіназнаўчага характару.

Сярод гасцей беларускага стэнда — расійскія пісьменнікі. Дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда», старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Карлюкевіч правёў перамовы з галоўным рэдактарам часопіса «Роман-газета» Юрыем Казловым. Размова ішла пра новы беларускі выпуск аўтарытэтнага часопіса. «Роман-газета» не аднойчы звярталася да публікацыі беларускай прозы. У прыватнасці, у 2024 годзе выйшаў нумар з твораў Алены Паповай, Алега Ждана, Веры Зеланко, Сяргея Трахімёнка і іншых вядомых у Беларусь аўтараў.

— Беларуская проза сёння на пад'ёме, — заўважыў Юры Казлоў. — Мэтазгодна падрыхтаваць чарговы беларускі выпуск. І асабліва ўвагу мы збіраемся аддаць перакладу і публікацыі апавяданняў маладых аўтараў. За творчай моладдзю, іх пошукамі — будучыня. І не ўлічваючы гэтага нельга.

Дасягнута дамоўленасць і ў прапрацоўцы пытання аб паступленні «Роман-газеты» ў беларускі кнігагандаль.

Раман СЭРВАЧ

да ведама

Прывячаецца знакамітым ураджэнцам Беларусі

У Выдавецкім доме «Звязда» завяршаецца падрыхтоўка да друку кнігі доктара гістарычных навук Мікалая Печаня «**Беларусь — Расія і свету**». Ва ўнікальным па абсягу жыццьяпісаў выданні вядомаму расійскі ваенны гісторык і наш зямляк раскрывае лёсы болей 2600 ураджэнцаў Беларусі, якія выявілі сябе ў розныя часы ў палітыцы, дзяржаўнай і ваеннай службе ў розных краінах свету, найперш — у Расійскай імперыі, Савецкім Саюзе, Расійскай Федэрацыі.

Выпуск фаліянта ажыццяўляецца ў рамках выканання Дзяржаўнай праграмы «Культура Беларусі». Раней Выдавецкі дом «Звязда» ажыццявіў у гэтым праекце выданне кніг, прысвечаных купалазнаўчу, расійскаму і беларускаму вучонаму Льву Клейнбарту, вучонаму, чылійскаму геологу Ігнату Дамейку, ураджэнцам Беларусі, якія праявілі сябе ў Казахстане, Таджыкістане, Туркменістане, Кыргызстане, Кітаі, і іншых краінах Азіі.

— Над своеасаблівым энцыклапедычным даведнікам, у якім цяпер сышліся сотні нашых прашчурцаў, — расказвае Мікалай Печань, — я працую літаральна некалькі дзесяцігоддзяў. Ідэя кнігі заключаецца ў тым, каб у межах аднаго творчага, даследчыцкага праекта падсумаваць біяграфію нашай Айчыны праз асобы. Персаналі, што ўвайшлі ў выданне «Беларусь — Расія і свету», — адлюстраванне многіх здзяйсненняў, характарыстыка нашага народа, які з'яўляецца сапраўдным донарам для іншых прастор, для іншых культур. Безумоўна, такі шлях даследванняў цікавіў і многіх маіх папярэднікаў. Шмат зроблена ў гэтым кірунку такімі знакамітым вучоным, як Адам Іосіфавіч Мальдзіс, Валянцін Пятровіч Грыцкевіч, і іншымі даследчыкамі. Багатая інфармацыя знаходзіцца ва ўнікальным беларускім, краіназнаўчым праекце — серыі гісторыка-дакументальных хронік «Памяць», якія прысвечаны кожнаму раёну Беларусі.

Ужо напрыканцы верасня праца «Беларусь — Расія і свету» трапіць у кнігарні і бібліятэкі краіны.

Максім ПРЫМАКА

прыняты ў СПБ

Людміла Паўлаўна ЛАЗУТА. Нарадзілася ў 1954 годзе ў в. Едначы Слонімскага раёна Гродзенскай вобласці. Скончыла Мінскі дзяржаўны медыцынскі інстытут. Працавала ўрачом-педыятрам у паліклініках і бальніцах Ліды, Воранава, Слоніма, Гродна, Мінска, цяпер выкладае ў Беларускім дзяржаўным медыцынскім універсітэце. Аўтар кнігі прозы «Імгненні...», «Вузкімі сцежкамі...».



Іван Паўлавіч МІТРАЙКІН. Нарадзіўся ў 1978 годзе ў в. Смышляеўка Куйбышскай вобласці Расійскай Федэрацыі. Скончыў Інстытут сучасных ведаў імя А. М. Шырокава. Працуе ў Састрыжыцкім гонар прападобнамучаніцы Вялікай княгіні Елісаветы. Аўтар кнігі прозы «Поцелуў ехидны», «Экспонат», «Такое вот детство».



Вадзім Аляксандравіч БАРАВІК. Нарадзіўся ў 1978 годзе ў Мінску. Скончыў факультэт міжнародных адносін Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, вучыўся эканоміку і аўдыту ў Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце. Дырэктар ТАА «Гарадскі Цэнтр Перакладаў», дэпутат Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў. Аўтар шматлікіх публікацый у рэспубліканскім друку, а таксама кнігі паэзіі «Іду по Мінску».



Аляксандр Мікалаевіч РАДЗІВОНАЎ. Нарадзіўся ў 1960 годзе ў Саратаве (Расія). Скончыў Ангельскае вышэйшае зенітнае ракетнае каманднае вучылішча супрацьваветранай абароны, Ваенную камандную акадэмію супрацьваветранай абароны імя Г.К. Жукава. Служыў у розных ваенных акругах Савецкага Саюза. Старшыня Гродзенскай арганізацыі Беларускага грамадскага савета ветэранаў. Аўтар шматлікіх публікацый у навуковых выданнях, кнігі «Военное образование на Родненщине: история и современность».


«ЛіМ»-люстэрка

Прадстаўнікі Пасольства Беларусі ў Кітаі прынялі ўдзел ва ўрачыстай цырымоні адкрыцця выставкі сучаснага беларускага мастацтва ў Нацыянальным мастацкім музеі Кітая. Аб гэтым паведамляе *sb.by* са спасылкай на знешнепалітычнае ведамства нашай краіны. У якасці ганаровых гасцей на цырымоніі таксама прысутнічалі спецыяльны прадстаўнік урада Кітая па справах Еўразіі Лі Хуэй, дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Кітая У Вэйшань, старшыня Беларускага саюза мастакоў Глеб Отчык. У экспазіцыі пад назвай «Шаўковы шлях аб'ядноўвае сэрцы», арганізаванай музеем сумесна з Беларускім саюзам мастакоў, прадстаўлены 117 работ васьмі сучасных беларускіх мастакоў.

Прэзідэнцкі аркестр Беларусі выступіць з двума канцэртамі ў Варонежскай канцэртнай зале, інфармуе «ИТАР-ТАСС». Праграма першага з іх, запланаванага на 3 кастрычніка, прадстаўляе класіку рока ў сімфанічнай апрацоўцы. Аркестр выканае сусветна вядомыя кампазіцыі гуртоў *Deep Purple, Metallica, Scorpions, Queen, Bon Jovi, AC/DC* ды іншых. 4 кастрычніка на сцэне Варонежскай канцэртнай залы прагучаць саўндтрэкі вядомых кінафільмаў, напрыклад, «007: каардынаты «Скай-фол», «1+1», «Маска», «Піраты Карыбскага мора», «Спіс Шындлера», «Апантанасць» ды іншых. Галоўным рэжысёрам стане мастацкі кіраўнік Прэзідэнцкага аркестра Беларусі Віталь Кульбакоў.

Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры і Краснадарскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей-запаведнік імя Я. Д. Феліцына ў анлайн-фармаце падпісалі пагадненне аб доўгатэрміновым супрацоўніцтве. Пра гэта піша БелТА. «Наш музей пастаянна знаходзіцца ў пошуку партнёраў. Цяпер — акцэнт на рэгіёны Расійскай Федэрацыі. У 2023 годзе падпісаны пагадненні аб супрацоўніцтве з рознымі музеямі паўднёвых рэгіёнаў Расіі: Таганрогскім дзяржаўным літаратурным і гісторыка-архітэктурным музеем-запаведнікам, Дзяржаўным музеем-запаведнікам М. А. Шолахава. Падпісанне гэтых дагавораў адкрыла дарогу для таго, каб шукаць партнёраў і ў Краснадары, — адзначыў дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Сяргей Усік. — Мы з радасцю адгукнуліся на прапанову падпісаць пагадненне аб супрацоўніцтве і самі выступілі з ініцыятывай у наступным годзе правесці на базе краснадарскага музея выставку, якая будзе прысвечана пісьменнікам-франтавікам».

Дні культуры Кыргызстана пройдуць у Беларусі. Пра гэта стала вядома пасля сустрэчы міністра замежных спраў Беларусі Максіма Рыжанкова з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Кыргызстана ў Беларусі Эрболам Султанбаевым, перадае БелТА. Бакі абмеркавалі актуальныя тэмы беларуска-кыргызскага супрацоўніцтва, уключаючы правядзенне сумесных мерапрыемстваў і падрыхтоўку да падпісання двухбаковых дакументаў. Асноўная ўвага ўдзелена пытанням правядзення Дзён культуры Кыргызстана ў Беларусі, запланаваным на найбліжэйшы час, развіццю міжрэгіянальнага супрацоўніцтва паміж сталіцамі дзвюх краін.

Міжнародны архітэктурны фестываль «Дойлідства», які арганізоўваецца Саюзам архітэктараў Расіі, пройдзе з 12 да 14 лістапада ў выставачным комплексе «Ласціны двор» у Маскве. Удзел у ім могуць прыняць і беларускія спецыялісты, паведамляецца на сайце Беларускага саюза архітэктараў. Тэма сёлетага фестывалю — «Прабрыў». Арганізатары прадуладзелі выставачную, конкурсную і дзелавую праграмы. Да ўдзелу запрашаюцца архітэктары, горадабудаўнікі, дызайнеры, рэстаўратары, архітэктурныя бюро, студыі і майстэрні, праектныя, вытворчыя і будаўнічыя арганізацыі, архітэктурныя ВНУ і факультэты, дзіцячыя архітэктурна-мастацкія школы і г. д. Зарэгістравацца можна да 13 верасня, апошні дзень прыёму конкурсных работ — 1 кастрычніка.

Камісія па тапаніміцы ў Екацярынбургу зацвердзіла месца для ўстаноўкі помніка рэжысёру Аляксею Балабанаву. Як перадае «ИТАР-ТАСС», манумент з'явіцца перад будынкам Свардлоўскай кінастудыі, дзе ў 1990-х Аляксей Балабанав пачынаў сваю кар'еру, працуючы асістэнтам рэжысёра. Раней кіраўнік Екацярынбурга Аляксей Арлоў прыняў рашэнне аб адкрыцці помніка Аляксею Балабанаву ў сталіцы Урала, меркавалася, што падзея будзе прымеркавана да аб'явы 2026 года годам уральскага року.

Нядаўна адбыўся анлайн-рэліз стужкі «Віды дабрыні» Ергаса Ланцімаса. Сюжэт фільма развіваецца вакол трох гісторый: мужчыны, які спрабуе ўзяць пад кантроль сваё жыццё; паліцэйскага, які не пазнае сваю жонку пасля знікнення; жанчыны ў пошуках духоўнага лідара. Галоўныя ролі выканалі Эма Стоўн, Джэкс Племанс, Уілем Дэфо, Маргарэт Куолі, Хонг Чау ды іншыя акцёры. Сцэнарый «Відаў дабрыні» Ергас Ланцімас напісаў у сааўтарстве з Эфтамісам Філіпу, з якім раней працаваў над стварэннем карціны «Лобстэр».

Іцкавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Покліч івацэвіцкіх

«...Жыццё недарма // Нам далоса на сцэжках
Цярністых // І што лепшае долі на свеце
няма, // Як сэрцам адкрытым і чыстым // Біякітныя шчыры
даль абняць...» — пісаў сын Івацэвіцкай зямлі Піліп
Пестрак, які прагнуў свабоды, справядлівасці і волі вы-
казаць праўду. Цяпер яго творчыя набуткі, выяўленыя
ў безлічы твораў, натхняюць сённяшняе пакаленне, аба-
вязкова даючы глебу для разважанняў: а што я магу сказаць
пра жыццё, пра свой час? Усвядоміць моц роднага слова,
неўміручасць народных традыцый і вагу творчай скар-
бонкі дапамагае штогадовае свята пісьменства, якое сёла-
та ўзбагаціла Івацэвічы, адзін з найбуйнейшых рэгіёнаў
Брэсцкай вобласці з больш чым 500-гадовай гісторыяй.
Тут знаходзіцца адзін з гадзінных пунктаў «Дуга Струвэ»,
канал Агінскага, красе Косаўскі палац Пуслоўскіх XIX ст.
А хто не памятае лыжны брэнд «Целяханы»? Суквецце
дасягненняў і слаўтасцяў засведчыла свята.

— Сёння мы бачым урачыстую атмасферу, якой па-
параднічала вялікая работа шматлікіх структур і пра-
стаўнікоў розных прафесій: ад будаўнікоў да работнікаў
культуры і ў цэлым усяго насельніцтва, — адзначыла
старшыня Івацэвіцкага раённага савета дэпутатаў Іры-
на Краўчук. — Мы адчуем гэта крыху пазней: свята
закончыцца, а ўсё, што напрацавана, застанецца. Калі
людзі будуць ісці раніцай на работу і бачыць пудоўнае
абноўленае гарадское аблічча, прыгожыя дамы, прыда-
мавы тэрыторыі, добраўпарадкаваныя дарогі, сучас-
ныя прыпыначныя пункты, гэта натхніць і зматывуе на
падтрыманне парадку. Бо, як вядома, чыста не там, дзе
прыбываюць, а там, дзе не смеюць. Прыгожая атмасфе-
ра, якую стварылі жыхары, будзе садзейнічаць далей-
шаму ўдасканаленню.



Ветэран педагогічнай працы Сцяпан Куніцкі.

— Я жыю на гэтай зямлі, непаўторнай і самабыт-
най, з багатай гісторыяй, амаль 50 гадоў, — кажа
Сцяпан Пятровіч. — Прашчыры пакінулі тут многа
запаветных мясцін, помнікаў культуры, архітэктуры.
Праца нашых людзей, асабліва ў сферах культуры,
адукацыі, сельскай гаспадаркі, заслугоўвае таго, каб
Івацэвіцкі раён быў удастоены правядзення такога
вялікага свята. Для мяне асабіста гэта гонар. Рады,
што выдалася магчымаць паўдзельнічаць, выступіць
на канферэнцыі, паказаць дасягненні свае і
Дабромысленскага краю.



Падчас пазычнай імпрэзы слова мае старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў.

Свята пісьменства дэманструе традыцыю культурнай
перазагрузкі праз кнігу, якая ў час развіцця тэхналогій
знала новае да сябе стаўленне.

— Нягледзячы на лічбавізацыю XXI стагоддзя, апош-
нім часам людзі сталі звяртаць больш увагу на такія
вечныя каштоўнасці, як кніга, — лічыць Ірына Краў-
чук. — Дарчы, у нас вельмі добрая бібліятэка імя Піліпа
Пестрака. Хто там пабывае, зможа пераканацца, наколь-
кі прастора схіляе для чытання. Падчас лічбавізацыі гэта
надзвычай актуальна. Менавіта на гэта і скіраваны Дзень
пісьменства, у цэнтры якая — кніга і слова.

Чаму цікавасць да кнігі вяртаецца, нягледзячы на
неабязковы магчымасці інтэрнэту, які ў сябе ўвабраў
мільярды кніг? А шукаеш пэўную, сярод паліц, папа-
рвую? Бо чалавек сумее па кнізе, бо мае неабходнасць
у камунікацыі, пераканана Ірына Віктараўна: «Мэта
свята пісьменства — запрасіць да жывых зносін, гле-
дзячы адно аднаму ў вочы, вучычыся адно ў аднаго. Калі
глядзіш у вочы і можах усміхнуцца, адбываецца эма-
цыянальны абмен, які робіць нас больш шчаслівымі.
На самай справе чалавек жыве эмоцыямі».

Зарадзіцца імі выпала, бадай, мінімум на год,
да наступнага свята, бо, уявіце, на працягу двух
дзён — каля 70 мерапрыемстваў, якія дораць адкрыцці,
уражання, знаходкі і, вядома, сустрэчы! Ветэран педа-
гагічнай працы Сцяпан Куніцкі, у мінулым настаўнік бе-
ларускай мовы і літаратуры Дабромысленскай сярэдняй
школы Івацэвіцкага раёна, прыехаў на Дзень пісьменст-
ва выступаць на канферэнцыі «Івацэвіцкі чытанні»:

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Малажы у Брэсцкім педінстытуце, значыць, вы сваю
жыццёвую дарогу выбралі правільна».

Гэтай думкі трымаецца і Марыя Міхайлаўна
Кузьмічова з аграгарадка Хомск Драгічынскага
раёна, таксама настаўніца, а да таго ж майстар салом-
пляцення, чым займаецца ўжо 35 гадоў. На свята
пісьменства яна дэманструе свае кароўныя вырабы:

— Я працую ў Бездзежскай сярэдняй школе, займа-
юся з дзецьмі, яны з задавальненнем прыходзяць, пля-
туць, збіраюць калекцыю: па капелюшы, па кошыку...
Ёсць у нас музей «Бездзежскі фартушок». Сёння дзень
асаблівы: на свята можна паказаць усё сваё, беларускае.

Саломка запатрабавана, нягледзячы на электронны век,
упэўнена Марыя Міхайлаўна: «Саломка — жывы матэры-
ял, пастаянны, а электроннае — штосьці часовае. Так і кні-
га, калі мама рукадзельніца, дзіця непазбежна
прыйдзе да рукадзелья. Так, лічыць, і з чытаннем.

Маштаб увагі да кнігі і пісьменства, народных промь-
слаў і мастацтва можна ацаніць па тым факце, што ўвесь
цэнтр горада — вуліца Леніна — быў аддадзены ва ўладу
гэтых каштоўнасцей. Сувязь былых часоў і цяперашніх
прадэманстравалі шматлікі ўнікалы, прадстаўлены ў
экспазіцыйных шэрагах «Горада майстроў». Сярод іх —
тэлеграфны апарат, які служыў для перадачы тэлеграм.
Выкарыстоўваўся з сярэдзіны 1980-х да 2000-х, стаў на
вузлах электрасувязі, на пошце. Вось на тэлеграмных
бланках апарат выстругоўвае літары.

— Мы паказалі, як раней дзейнічала тэлеграфная
сетка, — расказвае супрацоўнік «Белтэлекама» Галіна
Сцефановіч. — Тэлеграфістка набірала тэкст тэлегра-
маў, прытым без права на памылку. Клавішы націснуў —
сцерці немагчыма. Дакладнасць. У Брэсцкім філіяле
музея «Белтэлекама» ёсць два працоўныя апараты. На-
біраецца тэкст тэлеграмаў, і адначасова бязжыць стужка
з сімваламі-кодамі.

Быў у выкарыстанні літаральна 30 гадоў назад, а сё-
ня ўжо выглядае як рарытэт — так імкліва развіваюцца
тэхналогіі, такі імклівы прагрэс! Што ён можа нам сё-
ня сказаць, навастанчаны рарытэт?

— Каб разумець цяперашняе і будучыню, трэба ведаць,
адкуль усё пачыналася. Каб было, з чым параўнаць: як
мы крочым у індустрыяльны век, наколькі карысны
прагрэс, — разважае Галіна Сцефановіч.

Цяпер шмат тэхнічна ідэальнага. Хутка не тэлегра-
мамі абменьвацца будзем, а думкі адно аднаго чытаць?
Аднак глядзіш на паперу тэлеграмаў — і цяпло ў
душы. Колькім адрасатам гэта папера прынесла радас-
ных вестак, што яе прыціскалі да сэрца! «А сёння мы
атрымліваем лічбавыя паведамленні: прачыталі — вы-
далілі, — адзначае суразмоўца. — А надрукаваная на
апараце паперчына — прадукт вечнасці. Прытым пра-
дубляваная на стужцы з тэлеграфным міжнародным
кодам. У лічбе такога цяпер няма». Адкрыццё!

Больш чым 150 пісьменнікаў з розных абласцей на-
шай краіны прынялі ўдзел у XXXI Дні беларускага
пісьменства. Дырэктар выдавецтва «Мастацкая літа-
ратура» Аляксей Бадак бачыў шмат свята пісьменства ў
розных беларускіх гарадах:

— Кожная свята адметнае па-свойму, бо ў кожнага го-
рада, раённага цэнтра, раёна свая аўра, — лічыць Аляксей
Мікалаевіч. — Часам можна пачуць, што Беларусь —
невялікая краіна, але на самай справе гэта не так. У
розных гарадах іншая мова: калі прыязджаеш у Івана-
ва, там так гавораць, у Івацэвічах — па-іншаму, у маіх
Ляхавічах — па-іншаму. Свае словы, дыялекты. І гэта
ў межах адной вобласці! Цікава пахадзіць па зямлі, дзе
нарадзіліся такія знакамітыя пісьменнікі, як Піліп Пе-
страк. Маладая радзіма вельмі ўплывае на фарміраванне і



Галіна Сцефановіч дэманструе, як працаваў тэлеграф.

Кнігавак

пісьменнікаў, і мастакоў, і кампазітараў. Тут захоўваецца дух народа, што маюе жывыя традыцыі, што перадае запавет продкаў і мудрасць былых часоў. А гісторыя Беларусі гераічная, багатая.

Удзельнікі свята мелі магчымасць напоўніць свой свет часткамі мудрасці ад мясцовых твораў, івацэвіцкімі фарбамі слова. Алесю Бадаку даводзіцца шмат чытаць, у тым ліку класічных твораў, і бачыць гэтыя фарбы: «Калі чытаеш творы Піліпа Пестрака, заўважаеш адметнасці аўтэнтычнага слова. Я хачу, пахадзіўшы па Івацэвіцкай зямлі, пачуць ужывую гэтую гаворку. Мне ўвогуле цікава назіраць за людзьмі, слухаць, размаўляць. У аддаленых ад Мінска гарадах, вёсках яны надзвычай цікавыя, кожны чалавек непаўторны. У сталіцы мы гэта заўважаем на хадзе з-за паскоранага рытму жыцця. А калі прыязджаеш сюды, адчуваеш, што час крыху запавольваецца. І ты пачынаеш больш убачыць, зразумець, запомніць».

Хочацца верыць, што ў рэгіянальнай размеранасці і няспешнасці чалавек абаронены ад дэзынфармацыі, ад агрэсіўнасці, правакацыйных паведамленняў. Сустрэча з жывой кнігай зольна выпрацаваць імунітэт на гэтыя выклікі сучаснасці. «Перакананы, што папяровая кніга была, ёсць будзе. Сёння мы гаворым пра інтэрнэт, заўтра — пра электронныя фарматы кнігі, а пасля з'явіцца яшчэ нешта іншае, — разважае Алесь Бадак. — Нават калі мы паміж сабой будзем размаўляць на ўроўні думак, кожны, хто любіць кнігу, будзе браць яе ў рукі і перачытваць».

Падчас свята кніга паўстала ў разнастайных абліччах. Літаральна ў рукі можна было ўзяць кнігу не толькі папяровую, але і з бісквіту, мастыкі, можна было і прыхінуцца да яе, выкананай як арт-аб'ект у поўны рост... Кніга, бяспрэчна, была ўладарка.

Івацэвічы наведала велізарная колькасць гасцей і пісьменнікаў. Сустрэцца сам-насам з твораца — гэта магчымасць звернуць свой духоўны гадзіннік, прасачыць лінію жыцця тых, хто надзвычай тонка ўспрымае рэчаіснасць, каго называюць інжынерамі чалавечых душ. Творчая сустрэча з народным пісьменнікам, ганаровым старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаем Чацінцом з удзелам народных артыстаў Беларусі Эдуарда Ханка і Марыі Захарэвіч — прыклад таго, як, глядзячы ў лостарка душы твораў, лепш спазнаеш сябе. Спікерам выступіў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч, які сфаксуіраваў на этапах жыццёвага шляху пісьменніка і яго шматграннай творчасці. Раман «Аперацыя "Кроў"», напісаны адносна нядаўна, выклікаў цікавасць і ў медыя, і ў літаратурных крытыкаў, ужо выпушчаны некалькі разоў асобнымі кнігамі.

Адным з вялікіх выпрабаванняў у лёсе Мікалая Чацінца стаў Афганістан, дзе ён быў двойчы, акцэнтаваў Алесь Карлюкевіч. І трыў туды ў перыяд сваёй творчай сталасці, калі меў вопыт, і раскажа пра беларускіх правахоўнікаў, беларускую міліцыю. Невыпадкова ўжо стала пісьменніка Чацінца ў Афганістан праводзілі народныя пісьменнікі Беларусі Васіль Быкаў, Іван Шамякін... З Мікалаем Іванавічам сябравалі Андрэй Макаёнак, Іван Чыгрынаў... Рэгулярна ліставаліся. Трапіўшы ў Афганістан, Мікалай Чацінец раскажа пра выпрабаванні чалавека, жыццёвыя экзамены для асобы, пра адносіны да вайны, што сёння асабліва актуальна.

«Раман «Сны», які апавядае пра лёс беларусаў у ваіў-інтэрнацыяналістаў, яшчэ неаднойчы будзе перавыдавацца, — перакананы Алесь Карлюкевіч. — Улічваючы, што ён ужо выйшаў і на рускай, і на беларускай мове ў перакладзе крытыка, літаратуразнаўцы, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Алеся Марціновіча». Па гэтым рамане, прызнаўся Чацінец, яму прыйшло тысячы пісем.

— Роя пісьменніка сёння — у выхаванні падрастаючага пакалення, у абароне ідэалаў Радзімы, у вырашэнні пытанняў павышэння эфектыўнасці нашай эканомікі і гарантыі яе абароны на міжнароднай арэне, — сказаў Мікалай Чацінец.

Даўняя творчая і чалавечая дружба звязвае з Мікалаем Іванавічам Марыю Захарэвіч. Яна ўдзельнічала амаль ва ўсіх прэзентацыях яго новых кніг і праз дзесяцігоддзі рада прыняць удзел у такіх значных імпрэзах, як, у прыватнасці, сённяшнім свяце пісьменства ў Івацэвічах. «Лічу, што творчае жыццё без нашай літаратуры, без паэзіі вельмі збедненае, — сказала Марыя Георгіеўна. — Нашай літаратуры можна ганарыцца, і трэба праслаўляць нашых пісьменнікаў».

— Высокая місія літаратуры — у тым, каб адлюстравала лёс народа, паказала яго стваральную працу, здобыткі, трагічныя моманты, — перакананы Іван Саверчанка, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства, доктар гістарычных навук, прафесар. — Наша літаратура на працягу апошняга часу, пачынаючы з XIX стагоддзя, у большай ці меншай ступені з гэтай задачай спраўлялася. Пра пасляваеннае адраджэнне — раманы Івана Шамякіна, пра трагічны падзеі Вялікай Айчыннай вайны — творы Быкава і Чыгрынава і іншых аўтараў. І сучасныя пісьменнікі паказваюць чалавека ў розных абставінах, а паэты перадаюць пацудзёвы свет нашых



Каралева Кніга прыязджае прыхільнікаў роднага слова.

людзей... Этнас пачынаецца там, дзе пачынаецца адметнае беларускае слова.

Падарункам для Івацэвіцкай бібліятэкі стала кніга Івана Саверчанкі «Кніжна-пісьмовая культура Беларусі: Адраджэнне і раннія барока» з аўтаграфам аўтара і пажаданнем спрыяць паглыбленню і развіццю ведаў па гісторыі і культуры краіны.

— Наша дзяржава сёння на поўную моц падтрымлівае і кнігадрукаванне, і мастацкае слова, — адзначыў Уладзімір Гаўрыловіч, пісьменнік, член Пастаяннай камісіі па правах чалавека, нацыянальных адносін і сродках масавай інфармацыі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. — Галоўнае — каб былі таленты, якія жадаюць пісаць дзеля Радзімы і чытача. Сёння патрэбны творы пра нашу жыццё, пра тое, якое яно ёсць і якое хачелі б падараваць дзецям, паказаўшы магістральны шлях. Папярэднія пакаленні накіроўвалі нас, і цяпер галоўнае гэтую эстафету, прапушчанаю праз сэрца, перадаць. Тады наша дзяржава будзе развівацца і эканамічна, і духоўна.

Свята з'яўляецца сімвалам народнага адзінства. Разнастайныя лакальны нагадаюць пра нашы вытокі, падштурховаюць задумача, што мы ёсць, шанаваць продкаў, любіць край, ты больш такі абноўлены і расквечаны.

— Горад зазнаў павелічэнне цікавасці сярод турыстаў, шмат сёння гасцей, думаю, будучы прыязджаць і ў далейшым, бо дзякуючы чыгуначнай станцыі лёгка прыехаць з Мінска на цягніку, агледзець горад, потым перамясціцца ў замак у Косаве: камунікацыйны спрыяючы, — дзеліцца мясцовы жыхар Антон Янчылін, які з братам назіралі ў скверы Перамогі за ваенна-гістарычнай рэканструкцыяй, прысвечанай партызанскаму руху на тэрыторыі Івацэвіцкага раёна, а потым тут жа далучыліся да паэтычнай імпрэзы. Шануюць кнігу. «Нягледзячы на тое, што мы прывыклі ўжо да лічбавага носьбіта інфармацыі, не губляе пазіцый аналагавае — жывая кніга. Гэта ўбачылі на свяце», — уключаецца брат Павел Янчылін, які, як аказваецца, выкладае ў Брэсцкім тэхнічным універсітэце. Кніга адваёвае пазіцыі ў інтэрнэце, лічыць ён: «Уся справа ў адчуваннях: калі, напрыклад, гартаеш газету, ты яе адчуваеш, а менавіта працу людзей, а ў інтэрнэце прагартаў і забыў, інфармацыя знікла, а да папяровага носьбіта хочацца вярнуцца. Літары аднолькавыя і ў лічбавым выглядзе, і ў папяровым, але ў інтэрнэце здаецца, што за работнікаў рэдакцыі ўсё робіць штучны інтэлект. А трохмернае мысленне адкуль з'яўляецца? Канешне, не ад баўлення часу ў тэлефоне, а з кнігі, калі складваецца карцінка ў галаве».

Наколькі трываласць кнігі ў сучасным свеце мацуе Дзень пісьменства, дэманструюць паэты, якія да падзеі загадзя рыхтуюцца: «Я знарком выдала зборнік "Пуцявіна" за свой кошт. Прычынам вокладку для яго малявала сама пры дапамозе штучнага інтэлекту. Мне цікава сёння параўнаць, паслухаць іншых твораў, зрабіць высновы, каб працаваць далей», — прызнаецца Зінаіда Дудзюк, якая загадала, што была зняма з Яраславам Пархутам: «Я тады працавала ў Бюро прапаганды мастацкай літаратуры арганізатарам, і Яраслаў Пархута і Уладзімір Скарывкін прыязджалі сюды. Мы хадзілі на магілу інсургентаў, глядзелі развалены палац Пуслоўскіх, наведвалі целяханскую гару. Ёсць у мяне кніга, падпісаная Пархутам». Быў асабіста знаёмы з ім і літаратуразнаўца, перакладчык, доктар філалагічных навук, прафесар Іван Чарота, які, дарэчы, удзельнічаў ва ўсіх святах пісьменства, 31 раз: «Я ведаў Яраслава Пархуту, гэта быў інтэлігентны чалавек. Як пісьменнік вядомы ў розных жанрах, але ў першую чаргу ў эсэістыцы. Я член Саюза пісьменнікаў з 1984 года, многа разоў быў разам з ім у творчых паездках, імпрэзах. Пестрака пры жыцці заспеў, але знаёмы мы асабіста не былі. Ён легенда, пра яго столькі гаварылі, і нават у нашым коле маладзейшых. Калі я прыйшоў у саюз, пісьменнікаў усяго было дзвесце чалавек, а цяпер у некалькі разоў больш. Мы тады добра ведалі адзін аднаго».

Мастацкае паэтычнае слова давала свае пазлы ў мазаіку свята пісьменства.

— Горад Івацэвічы атрымаў велічэзны падарунак ад вечнасці, ад Сусвету, бо паэзія — сігнал вечнасці, але яго трэба пачуць. Толькі паэты гэта могуць зрабіць, бо яны ад Бога народжаны такімі, у іх скуры быццам няма, — упэўнена старшыня Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамара Краснова-Гусачэнка. — Наша дэлегацыя з Віцебска пераадолела дзеля Дня пісьменства 500 км, а з Полацка — усе 700! Агулам мы праехалі 1400 км, таму што любім вершы і нам прыемна дарыць іх людзям.

Паэтычны суневір ад Дзмітрыя Радзівончыка — акаверш, які чытаецца і па гарызанталі, і па вертыкалі. Першыя літары кожнага радка складаюць слова ІВАЦЭВІЧАМ.

Вершы каля новага помніка спаленым вёскам, стылізаваным у выглядзе коміна ў скверы Перамогі, сталі даннай памяці тым, хто прынёс нам доўгачаканае вызваленне ад фашыскай акупацыі.

— Я пачала пісаць пра вайну вельмі позна, магчыма, таму, што мой тата, ветэран, які дайшоў да Берліна, да рэйхстага, не любіў расказваць пра вайну, — прызнаецца Людміла Кебіч, старшыня Прадзенсакага аддзялення СПБ. — Але чым чалавек становіцца сталейшым, тым яго больш крапае гэтая тэма і не адпускае.

Гэта засведчыў верш «І дачка ветэрана», які з'яўляецца першым у творчасці Людмілы Іосіфаўны на тэму вайны.

Гаспадарылі на паэтычнай пляцоўцы ў скверы Перамогі пісьменнікі Брэсцкага аддзялення СПБ разам з вядучым Анатолем Бензеруком. Калі рыхтаваліся да свята, наоў адкрывалі гісторыю літаратурнай Брэсцкай, імёны, гісторыі, звязаныя з пісьменнікамі, якія прыйшлі ў літаратуру, адзначыла старшыня Брэсцкага аддзялення СПБ Таціяна Дзямідовіч: «І гэта акрылае, бо, калі чытаеш, які лёс у Піліпа Пестрака, Міколы Засіма, Валяціна Таўлая, Міколы Грынчыка, пранікаеш іх прыкладам — жыць дастойна і быць вернымі сваёй радзіме, творчому выбару».

Такі дэвіз і ў калет паэтаў па творчым цэху — музыкантаў, якія таксама праспяваюць роднае слова, але ўжо ў песні. Народны ансамбль народнай песні «Іванічы» Івацэвіцкага ГДК існуе больш як 30 гадоў. Арганізаваў яго Вячаслаў



Галіна Дзянісік стаяла каля вытокаў стварэння ансамбля «Іванічы».

Кулініч, якога з намі ўжо, на жаль, няма. Разам з Аляксандрам Голубам — цяперашнім кіраўніком ансамбля — яны былі найвыдатнейшымі баяністамі, якія гуртавалі вакол сябе іншых. Сярод першых удзельнікаў калектыву, хто стаяў каля яго вытокаў, — і салістка Галіна Дзянісік, якая спавае ўсё жыццё і дагэтуль адданая сваёй справе: «Свята пісьменства цудоўнае. Артысты прыехалі здалёк дзеля аднаго-двух нумароў, — кажа Галіна Мікалаеўна. — Такія святы патрэбны, асабліва нам, беларусам, адкрытым, чутлівым, шчырым людзям. Сярод безлічч мерапрыемстваў кожны знаходзіць менавіта для сябе».

Мінаючы даўжэзны рад павільёнаў экспазіцый, шматлікія забавляльныя пляцоўкі свята, наталіўшыся ўрачыстым гоманам, хочацца прасесці ва ўтульным месцы, разгарнуць кнігу Яраслава Пархуты і чытаць: «Мы прымасціліся на прызебе і слухаем тое вялікае абуджэнне. Над самай хатай, у небе, ажно заходзіцца ад радасці кнігаўкі: «Жы-ыць! Жы-ыць!»

Наталія СВЯТЛОВА,
фота аўтара

Час выбіраць...

Традыцыйна напярэдні Дня беларускага пісьменства Міністэрства інфармацыі і Саюз пісьменнікаў Беларусі праводзяць Міжнародны круглы стол. Сёлета ён прайшоў у Палацы Рэспублікі і сабраў прадстаўнікоў Беларусі, Расіі, Казахстана, Азербайджана, Узбекістана, Кітая.

Сама назва — «Час выбраў нас», — абраная для круглага стала ў гэтым годзе, як заўважыў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч, вызначае важнасць і значнасць сацыяльнай, грамадзянскай, і палітычнай адказнасці любога жыхара нашай краіны. Таксама яна «наводзіць» на актуальныя пытанні, якія сёння стаяць перад пісьменнікамі. Сярод іх — праўда жыцця і праўда літаратуры, грамадзянская адказнасць пісьменніка, самаэзурна ў творчасці, пошук правільных і актуальных вобразаў і сімвалаў, уплыў сацыяльных сетак...

«Круглы стол пісьменнікаў, які традыцыйна праводзіцца ў рамках Дня беларускага пісьменства — гэта цудоўная магчымасць для абмену вопытам, пошуку шляхоў вырашэння праблем, агульных для літаратараў розных краін, пашырэння магчымасцей для зносін і ўмацавання творчых сувязей пісьменнікаў», — заўважыў першы намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Андрэй Кунцэвіч. Ён упэўнены, што праблемы, якія абмяркоўваюцца на такіх круглых столах, хвалюць пісьменнікаў усіх краін, бо нацыянальны літаратары з'яўляюцца часткай аднаго вялікага працэсу. У той жа час міжнародныя кантакты робяць літаратараў мацнейшымі і цікавейшымі. Літаратурныя сувязі, мастацкі пераклад — тыя складнікі, без якіх немагчымы развіццё і ўзаемаўбагачэнне культур.

Адказнасць

Андрэй Кунцэвіч расказаў пра тое, якія ўмовы створаны ў нашай краіне для папулярызачы літаратуры. Так, у Беларусі штогод выдаецца каля 8 тысяч найменняў кніг і брашуры тыражом звыш 20 мільянаў экзэмпляраў. Гэта больш за дзве кнігі на аднаго жыхара краіны. Шмат увагі надаецца выданню кніг для дзяцей. За мінулы год прырост у выпуску такой літаратуры склаў каля 8 працэнтаў па назвах і 28 працэнтаў па тыражах. Сярэдні наклад аднаго выдання дзіцячай кнігі ўжо дасягнуў колькасці ў 3200 экзэмпляраў.

«Нярэдка можна чуць выраз, што сёння не чорт спакушае чалавека, а чалавек спакушае чорта. Адсюль і вялікая адказнасць пісьменніка за сваю творчасць, за тое, што ён прапаноўвае людзям, — заўважыў народны пісьменнік Беларусі Мікалай Чаргінец. — Мы служым у першую чаргу для таго, каб выхаваць новае пакаленне. Мала пакінуць дзецям імя па бацьку, трэба пакінуць і Айчыну». Ён упэўнены, што мінуў час, калі пісьменнік мог сядзець пад дрэвам і гадзінамі апісваць прыгажосць кожнага лісточка. Цяпер час больш жорсткі, літаратар павінен гаварыць, што такое вайна, тэрарызм, нарэшце, што такое барацьба за сваю радзіму. Роля пісьменніка ўзрастае.

Увага якасці

Журналістка, пісьменніца Ірына Аўсяпян згадала, што не толькі ў Год якасці, а наогул заўсёды літаратары павінны ствараць толькі добрыя творы: «На жаль, мы вельмі часта бачым, што



грамадзянская пазіцыя пачынае падмяняць сабой прафесіяналізм. Грамадзянская пазіцыя не апраўдвае няякаснаю работу, непрыстойнасць у літаратуры, гэта — не падстава парушаць этыку». Права выказваць сваю пазіцыю, каменты тавы тое, што адбываецца, яшчэ трэба заслужыць. Недастаткова сказаць: «Я патрыёт». Гэта трэба штодня пацвярджаць у сваёй рабоце і нават у прыватным жыцці.

Бывае, што ад няякасных твораў больш шкоды, чым карысці, асабліва, калі яны прысвечаны сур'ёзным грамадзянскім пытанням. Часам гэтыя тэмы не тое што абясцэнвяюць, а выступаюць іх камічнымі. «Аднаго дрэннага верша пра Радзіму дастаткова для таго, каб смяяліся многія», — заўважыла Ірына Аўсяпян.

Лілія Кандыбовіч — вядомая ў Расіі вучоны, педагог, пісьменніца — упэўнена, што час прымушае літаратараў дакладна паказваць сваю пазіцыю, асабліва важна гэта ў дзіцячай літаратуры, бо кожнае слова можа нанесці вялікую траўму, здольна чалавека выхаваць героем, альбо мярзотнікам, які будзе сваю краіну ганіць на кожным скрыжаванні... Дзеці — наша будучыня: якімі іх выхаваюць нашы кнігі, такім будзе заўтра, такую краіну мы атрымаем. У Расіі тры гады таму быў створаны Саюз дзіцячых і юнацкіх пісьменнікаў. Ён аб'ядноўвае аўтараў, якія пішуць «правільныя кнігі», гавораць пра сапраўдныя каштоўнасці, прычым работа ў гэтым кірунку вядзецца разам з Інстытутам выхавання. Не трэба рабіць літаратуру, як кажуць, «бяззубай», напрыклад, пісаць выключна «пра коцікаў і зайчыкаў», важна ўздымаць і складаныя тэмы, з якімі малыя могуць сутыкнуцца ў звычайным жыцці, напрыклад, пытанні хатняга гвалту, інклюдзіі.

Папулярызачыя здабыткаў

Трыццаць гадоў выдавецтва «Чатыры чвэрці» займаецца пошукам таленавітых аўтараў, прычым не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі, адсочвае публікацыі ў расійскай перыёдыцы. Многія тэмы, узятыя пісьменнікамі, выклікалі цікавасць у чытачоў, людзі хацелі працягнуць. Так пачалі выходзіць розныя серыі кніг. Сярод іх — «Дзеці вайны», «Малая радзіма», «Нашы духоўныя каштоўнасці».

За апошнія паўтара гады выдавецтва шмат зрабіла для развіцця расійска-беларускіх літаратурных сувязей.

«Калі мы пацікавіліся ў расійскіх пісьменнікаў, ці не хочучы яны са сваёй творчасцю прыйсці да беларускага чытача, рэакцыя была цудоўнай. Аўтары адгукліся. І я зразумела, ім падабаецца наша

асяроддзе, краіна», — заўважыла дырэктар выдавецтва «Чатыры чвэрці» Лілія Анцук.

Кіраўнік Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў, старшыня Таварыства дружбы «Беларусь—Расія» Міхась Пазнякоў таксама расказаў пра сувязі з калегамі: «Час выбраў нас, а наша задача напўняць яго зместам. У нашай сталічнай пісьменніцкай арганізацыі на працягу многіх гадоў існуюць вельмі глыбокія літаратурныя сувязі з пісьменніцкімі рэгіянальнымі арганізацыямі Расіі. Мы актыўна працуем і ў рамках Саюза пісьменнікаў Беларусі, і ў рамках Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, і ў рамках Таварыства дружбы «Беларусь—Расія». Шмат робіцца перакладаў з беларускай на рускую мову і наадварот. Выходзяць сумесныя кнігі, прысвечаныя юбілеям класікаў, напрыклад Талстога і Пушкіна. Праводзяцца сумесныя творчыя конкурсы, фестывалі, святы, якія праходзяць на пляцоўках самага рознага ўзроўню, у тым ліку ў музеях і школах. У гэтым годзе дзякуючы супрацоўніцтву пабачыў свет міжнародны літаратурны альманах «Літаратурнае Сузор'е» з прозай і паэзіяй, публіцыстыкай пісьменнікаў Беларусі і Расіі. Вядзецца работа



над праектам да юбілею Вялікай Перамогі — плануецца выдаць зборнік, дзе будзе прадстаўлена творчасць пісьменнікаў розных рэспублік, дзяды і бацькі якіх удзельнічалі ў вайне. «Сапраўдны пісьменнік сёння той, хто адказвае на запыты народа, працуе на стварэнне, сяброўства, супрацоўніцтва словам. У праекты мы ўключаем творы, якія адлюстроўваюць нашы карані, духоўнасць, хрысціянскае адзінства, мараль — тое, што дапамагае нам быць моцнымі», — расказаў Міхась Пазнякоў.

Пошук новых форм

Кіраўнік Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Казека пастараўся праз мастацкае слова раскрыць тэму генцыду беларускага народа на прыкладзе гісторыі сваёй малой радзімы. А данесці гэтую літаратуру да моладзі дапамагае праект

па тэатралізацыі творчасці. Да яго актыўна далучаецца моладзь. Студэнты Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў зрабілі спектакль па творах Алеся Казека «Песня роднай зямлі» і пастаноўкай аб'ездзілі ўсе раёны беластосці. «Гэты спектакль ушывае на светлагляд маладога пакалення, людзі сапраўды мяняюцца. Навучэнцы, якія праходзяць праз гэты праект, набываюць каштоўны вопыт, так мы атрымліваем і новы, неабякавы, ідэалагічна падкаваны кантынгент работнікаў культуры», — расказаў Алесь Казека.

У рабоце круглага стала бралі ўдзел аўтары, чые творы ляглі ў аснову фільмаў. Адна са стужак распавядае пра малавядомую раней тэму сяброўства ў гады Вялікай Айчыннай вайны паміж беларусамі і кітайцамі. «Мы расказалі гісторыю падпольшчыкаў кітайскай нацыянальнасці, якія змагаліся ў гады вайны ў Віцебску, расказалі гісторыю першага і адзінага лётчыка-штурмавіка на нашым фронце — кітаецца па нацыянальнасці, які мужна змагаўся ў пары з беларускім лётчыкам», — падзяліўся Вячаслаў Бандарэнка.

Але падчас круглага стала пісьменнік усё ж вырашыў больш спыніцца на пытаннях, якія ўсплывалі на сустрэчах з чытачамі ў розных гарадах і краінах ад Вілейкі да Дзяржынска, ад Масквы да Пецярбурга. Адна з іх датычыцца ўплыву сацыяльных сетак. Сёння людзі больш чытаюць іх, а не кнігі. Магчыма, трэба ўжо працаваць над вобразам чалавека з кнігай. Як правіла, чытанне — працэс не публічны, што сёння не модна. І добра, што пачалі з'яўляцца пляцоўкі, куды можна прыйсці з кнігай і правесці час сярод такіх жа аматараў чытання.

Вельмі распаўсюджаны ў апошні час падыход да чытання як да інструмента самаразвіцця. «Чытанне нас выводзіць за рамкі штодзённасці, а значыць, робіць глыбейшымі», — заўважыў Вячаслаў Бандарэнка і дадаў, што чытачы часта прызнаюцца: хочацца чытаць пра тое, як усё добра. «Гэта сведчанне стомленасці сучаснага чалавека і яго запытаў на забавы. Трэба быць сумленнымі і прызнаць, што сапраўдна літаратура адносіна да забавы не мае. Гэта заўсёды драма, канфлікт, траўма. А забаўляць пісьменнікі не павінны, яны павінны задаваць людзям пытанні, у тым ліку і дастаткова няёмкія».

Перспектыва

Пастаянны ўдзельнік круглых сталаў доктар філалагічных навук, прафесар і акадэмік Сербскай акадэміі навук Іван Чарота звярнуў увагу на ролю пісьменніка: «Час выбраў нас не для забавы, а для таго, каб паказаць нам, літаратарам, на нашу адказнасць — перад народам, грамадствам, дзяржавай. Адказнасць за усё, што адбывалася, адбываецца і што будзе адбывацца». Важна толькі ўмець бачыць перспектыву, каб, вобразна кажучы, з-за будкі, што знаходзіцца побач, здолець разгледзець замак ці вежу ўдалечыні.

Галоўны рэдактар часопіса «Русский язык и литература в Азербайджане» доктар філалагічных навук Флора Наджы распавядае, што на азербайджанскую мову перакладзены творы Караткевіча і кніга ўжо знаходзіцца ў друкарні. А таксама яна зрабіла перклад кнігі ўспамінаў Наджафулу Рафіева, які ўдзельнічаў у вызваленні Беларусі, і перадала яе ў Мінск, у школу, якая носіць імя героя. «Мы служым слову і служым словам. Пісьменнікі — гэта дзіпламаты, яны павінны наладжваць сувязі. Усё, што напісана, павінна мець такія мэты, які заклікаюць да міру, талерантнасці, сяброўства. І побач з гэтым — глыбокі патрыятызм, любоў да сваёй радзімы, мовы».

**Алена ДЗІДЗЮЛЯ
Фота Кастуся ДРОБАВА**

Віншуем! І новых поспехаў жадаем

Якія яны, сёлетнія лаўрэаты Нацыянальнай літаратурнай прэміі?

Пачнём з Віктара Кунцэвіча, намінацыя «Проза». Ён вядомы і як паэт, выдаў некалькі зборнікаў паэзіі. Як чалавек з багатай біяграфіяй, скончыўшы факультэт журналістыкі, працаваў карэспандэнтам магілёўскай раённай газеты «Прыдняпроўская ніва», у гарадской газеце «Магілёўскі веснік», прадпрымальнікам. Уражанняў было столькі, што, маючы задаткі таленту, грэшна не ўзяцца за пяро. А паколькі, як сказаў Аляксандр Пушкін, не толькі «лета шалунью рифму гонят», но і «с суровой прозе клонят», вытрасіў паспрабаваць сябе і ў празаічных жанрах.

Кніга «Калі чужая душа — твая» — адзін з яго пошукаў у гэтым кірунку. Пры напісанні яе ўдала выявілася ўменне ўласны жыццёвы вопыт, а таксама назіранні над лёсамі іншых людзей перанесці ў сюжэтную канву так, каб атрымаліся тыповыя малюнкi часу, якія праектуюцца, а таксама рэтраспекцыі. Не абышлося і без лірычных адступленняў, ды і стыль месцамі такі, што радок лёгкі для ўспрымання. Дарчы, па трох творах — «Ачышчэнне», «Даджынкi на шкле», «Разумею завею» — няцэпкая заўважыць, што два апошнія напісаны паэтам. Калі ж заставіць увагу на назве кнігі, выдавочна, што аўтар, прыступаючы да ажыццяўлення задумкі, вызначыў для сябе шляхі, што пры ўдалым спалучэнні і паспрыяюць задачы, якая пастаўлена.

Фёдар Гурыновіч цікавы тым, што рэдка хто з беларускіх паэтаў так пранікнённа піша аб прыродзе. Як бы прапуская яе праз сябе, удыхаючы на поўныя грудзі ўвесь гэты водар непаўторнасці і характа. Асабліва такая паяднанасць лірычнага героя і прыроды заўважна, калі ён сутыкаецца з самай нерушавасцю яе. Аднак Фёдар Фёдаравіч — не толькі паэт, але і паляўнічы. Гэта як быццам не сумяшчальна. Жыць у грамадстве і... У прыродзе гэтаксама: жыць у прыродзе, правільней, з прыродай, і быць ад яе незалежным, немагчыма. Выйсце ў тым, што неабходна кіравацца такім прынцыпам, каб не нашкодзіць. А будучы творца — ён самабытны паэт і чалавек, якому нішто не чужое. Як гэта сумясціць і можна даведацца, прачытаўшы яго «Паляўнічую паэму», якая адзначана ў намінацыі «Паэзія».

Ужо назвы кнігі Уладзіміра Мазго «Загадка — розуму зарадка» (намінацыя «Дзіцячая і юнацкая літаратура») дастаткова, каб зацікавіцца ёю. Адзін з найбольш слынных дзіцячых паэтаў запрашае: «Мазгую розам». «Розуму зарадка» пачынаецца з «Загадкавай азбукі». Вярнуцца такія словы, значэнне якіх даволі проста вызначыць. Больш складаныя з'явіцца ў іншых раздзелах. Калі моўная трэніроўка дасць свае вынікі.

Ёсць у кнізе «Парад шарад», «Акрзагадкі», «Загадкі традыцыйныя», «Паліндромы», але ёсць і «Метаграммы». «Загадка — розуму зарадка» тым і цікавая, што развівае вобразнае мысленне хлопчыкаў і дзяўчынак. Чытаючы тое ці

іншае слова, яны запамінаюць яго, знаходзяць і іншыя, якія ў пэўных стасунках з ім. Гэта спрыяе лепшаму засваенню багацця роднай мовы. Такую гульню са словамі дасведчаныя дзеці ў нечым успрымуць своеасаблівай граматыкай, якая выклікае ў іх вобразнае успрыманне на канкрэтных прыкладах.

Пра творчасць народнага пісьменніка Беларусі Максіма Танка пісалі многія, але сярод сучасных даследчыкаў няма роўных Міколу Мікулічу (намінацыя «Крытыка і літаратуразнаўства»). Ён увагуле з'яўляецца самым слынным і палудоўным аналітыкам здзейсненага найбольш значнымі прадстаўнікамі літаратуры былой Заходняй Беларусі. Кніга ж «Максім Танк. Асоба, паэзія, час», калі каратка казаць, значная тым, што праўдзіва раскрывае ролю асобы ў часе і адначасова прапаменне самога часу ў ёй. Калі асоба гэтая такой велічыні, як Максім Танк, яна ўплывае на паэзію і людзей.

Закранаюцца і многія аспекты жыцця Яўгена Іванавіча, у тым ліку стасункі з рознымі людзьмі, змяшчаюцца некаторыя выказванні пра яго. Гаворыцца пра тое, якім ён быў з блізкімі, у сям'і. А як хораша гаворыць пра яго звычайная чалавечая сціпласць. Хоць бы маленькую часцінку яе тым, хто на вачах стараецца «забранзавець». Павучыцца б ім у Яўгена Іванавіча! Амбіцый, канешне, шмат...

Пазаемяўшыся з кнігай «Максім Танк. Асоба, паэзія, лёс», з вялікай радасцю для сябе ўпэўніваешся, што ён — нібы даўні твой знаёмец: у жыцці, у паэзіі, у шмат якіх стасунках нашай паўсядзённасці. Не сумняваюся, што ў гэтым пераканаюцца і тыя, хто таксама пазнаёміцца з развагамі Міколы Мікуліча. І напоўняцца ўсведзеннем яшчэ большай радасці, што ў нашай літаратуры быў такі выдатны чалавек і творца. Толькі чаму быў? Ён і застаўся ў ёй. Ды і назаўсёды застанецца, які і іншыя волаты нашага нацыянальнага слова. Не ў апошнюю чаргу дзякуючы таму, як пранікнёна, аб'ектыўна раскажа пра яго Мікола Мікуліч.

Лепш, чым сказаў Сяргей Міховіч (намінацыя «Публіцыстыка»), аб праблемах сённяшняй вёскі не скажам: «Нам сілы дае земля». У кнізе сабраны матэрыялы, якая дагэтуль друкавалася ў «Сельскай газетзе», галоўным рэдактарам якой ён з'яўляецца. Галоўная тэма іх — зямля і чалавек на ёй. Але гэта ніколі не значыць, што Сяргей Міховіч не закранае і іншых важных праблем, прытым такіх, якімі жыве ўся краіна.

Дастаткова ўчытацца ў назвы асобных матэрыялаў — «Канстытуцыя ў нашым жыцці», «Па спісе грамадзяніна», «Чакае адборнага зерня ралля», «Не плюй у калодзеж», «Нацызм па спадчыне» і іншых, каб пераканацца, што яны сэрцам выпакутаваны, праз душу прапушчаны. Інакш і быць не можа, бо ў нас шмат агульнага. Гэта найбольш відаць з артыкула, што так і называецца — «Тое, што нас аб'ядноўвае»:

«Нас столькі аб'ядноўвае! Многае з таго, што служыць своеасаблівым мерылам згуртаванасці. Часам гэта і неабавязкова вельмі сур'ёзныя, значныя каштоўнасці, хоць без іх, канешне, нікуды. Скажам, без Радзімы, Айчыны, гімна, сцяга, папучыца патрыятызму і грамадзянскага абавязку ні ў кога і ніколі не будзе адзінай нацыі. У беларусаў гэтыя святыя паніяці абавязкова ў пашане, па іх перш за ўсё правярваюцца сапраўдныя грамадзяне сваёй краіны — у радасцях і не зусім».

У кнізе значны сэнс набываюць развагі «Трэба будаваць дом». Як і неаднойчы раней, аўтар успамінае тое, што захавала яго памяць. Праўда, гэтым разам не лепшае: «У часы майго маленства давялося стаць сведкам даўгабуды. Сапраўды, доўгае будаўніцтва. Прытым, наколькі цяпер помню, я і ад'язджаў у самастойнае жыццё, а бу-

доўля ўсё працягвалася — так, як вобразна кажуць мае землякі, мокрае гарыць. На ўсю дастаткова вялікую вёску — з галоўнай вуліцай і зарэчнымі — гэта быў адзіны дом, хоць і пад страхой, аднак усё яшчэ з забітымі дошкамі вокнамі, нават зруб паспеў прыкметна пацямянець».

Сяргей Міховіч задае пытанне: «Чаму сёння ўспомніў недабудаваны Карпаў дом», а менавіта так яго называлі ў вёсцы, і значае: «Проста вельмі хочацца думаць, што ён у канцы канцоў быў дабудаваны. А яшчэ таму, што напрошваюцца паралелі з законамi людскога агульнажыцця — ад суседа ў вёсцы да міждзяржаўных адносін: пачатае трэба старацца даводзіць да канца. Каб не заставалася ў адзіных жыццём зацверджаных лініях прыкрых пралысін і раз'яўленых пустот».

Ад малага аўтар ідзе да вялікага, ад прыватнага факта да агульназначных праблем. Пад сказаным ім, не сумняваюся, падпішуча ўсе, хто не на словах, а на справе любіць сваю Радзіму. Галоўнае, каб гэта было на карысць Беларусі: «Вось і на нашых гістарычных шыроках, адзначаю для сябе, менш становіцца даўгабудуаў. Звычайна, здавалася б, лісток календара пры дэтальным разгляды і прыныповым падыходзе ўзніс глыбока гістарычны, па сутнасці, момант да агульнанацыянальнай святочнай даты».

Маецца на ўвазе вялікае нацыянальнае свята Дзень народнага адзінства, якое ўпершыню адзначалася 17 верасня 1921 года. З гэтага дня, хочацца паўтарыць за аўтарам, «мы канчаткова і да апошняга вугла ўзялі свой дом. У якім толькі мы — гаспадары. Ну як — да апошняга вугла? Хутчэй, усё яшчэ дабудоўваем — і там трэба пашырыцца, і тут абнавіцца. І на сядзібе яшчэ шмат дзе трэба прыбрацца, ад зеля і шкоднай канчаткова пазбавіцца. Адным словам, у распарадку на заўтра яшчэ шмат спраў...»

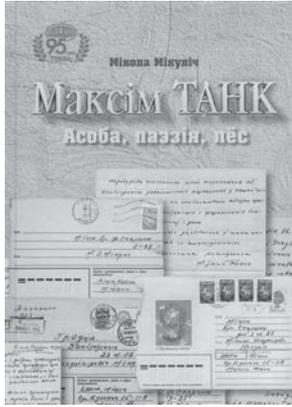
Сказана некалькі гадоў назад, а па-ранейшаму актуальна. Актуальна і з'яўленне кнігі Сяргея Міховіча. А прысуджэнне ёй Нацыянальнай літаратурнай прэміі сімвалічна. 17 верасня гэтага года спаўняецца 85 гадоў з дня ўз'явання Беларусі ў адзінай сям'і. Гэтая тэма гучыць і ў развагах аўтара кнігі.

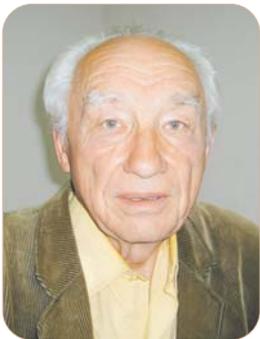
Ёсць выслоўе: ад таленту не ўцячэш. Праўдзіва сказана. Сапраўды, калі нехта заставае немалымі дараваннямі, рана ці позна, але абавязкова правяціць сябе. Безумоўна, чым раней гэта адбудзецца, тым лепш. Алеся Кузняцова (намінацыя «Дэбют») якраз і належыць да такіх творчых людзей, якія хутка сцвярджаюць сябе. А яшчэ сярод іншых вылучаецца тым, што праўдзіва сябе ў розных кірунках. З'яўляючыся генеральным дырэктарам музычнага прадзюсарскага цэнтру «Залатыя галасы», арганізоўвае канцэрты і фестывалі.

Гэта, аднак, не перашкаджае ёй пісаць і празаічныя творы. Пры тым настолькі цікавыя, якія, толькі з'явіўшыся, атрымліваюць вялікі рэзананс. Так стала з першым ужо апавяданнем «Мудры». Напісанае ў сакавіку 2003 года, яно адразу трапіла ў лонгліст расійскага літаратурнага конкурсу «Кніготэрапія». Таксама адразу звярнуў на сябе ўвагу і першы раман Алеся Кузняцовай «Калі трашчыць лёд». Ён апынуўся ў шорт-лісце конкурсу «Літрес» «Любовь между строк» у намінацыі «Лучший современный любовный роман». Прайшло не так шмат часу, як стаў хітом на прасторах інтэрнэту, бестселерам. Адзначаны некалькімі ўзагародамі. І вось прэстыжная Нацыянальная літаратурная прэмія.

Несумненна, што пасля гэтага ў маладой пісьменніцы чытачоў з'явіцца яшчэ больш. Шмат каму захопачца бліжэй пазнаёміцца з галоўнымі героямі рамана. Найперш з Лерай, у якой хаканы муж, тры дачкі, уласны бізнес у Маскве. Здавалася б, жыццё шчаслівае. Лепш не прыдумаеш, а ад шчасця ж шчасця не шукаюць. Калі б не знаёмства Леры з Алексам, міжнародным кансультантам з сонечнай Барселоны. Сітуацыя ў цэлым жыццёвая, астатняе... Астатняе — у сюжэце.

Лявон ГЛЕБІК





Васіль ЗУЁНАК

З новай кнігі «Стрэмкі часу»

Калі праз вякі...

Калі праз вякі — будзе час —
А ён будзе! —
Адноічы спытаюць:
— А што, ад Халопеніч ваших
Застаўся ў Сувсече
Які-небудзь знак?
Ці ён быў, ды згубіўся?.. —
Спытаюць —
Аднак,
Зразумела, тады ўжо не ў нас,
То адказ,
Каб космас не расцерусіў,
Зараз дам:
— Гэта тая
Зямля, на якой нарадзіўся
Адам, —
Няхай не біблейскі зусім —
Багдановіч, —
А сын у яго —
Пакланіцеся гэтаму краю:
МАКСІМ.

Не плач...

Калі ляціць асенняя трывога
Наўслед за сумным крыкам журавоў,
Не абяцаю я сабе нічога,
Апроч нябесных плыткіх астравоў.

Плывуць яны — бялюткія аблогі,
І, пэўна, як малююць абразы,
На нейкім з іх — Адзіны і Высокі,
І на вачах — дзве светлыя слязы.

Пабачыў: у людской зямной юдолі
Так гора шмат — і галавой панік...
А тут яшчэ, над гэтым голым полем,
Сіроцкі жураўліны гэты крык...

Стаю на ветравеі і чакаю, —
І сам сабе не веру ўжо, а ўсё ж
Пытаюся: «Якая ж з іх, якая?..»
І думы па іржышчы — басанож...

Мне б толькі ўгледзець аблачынку тую, —
Ні райскай долі, ні зямных удач —
Адзінае, аб чым і папрашу я
І памалюся: «Божачка, не плач...»

Забудзь, што змрок...

Мяцеліца пергаментныя звіткі
Разгортвае ў заснежаных палях,
І елкі, як манашкі-кармеліткі —
На цёмных строях белыя накідкі —
Юдуць чытаць наханаваны ішлях.

І мне б у іх спытаць, якія знакі
Пергамент той накрэсліў для мяне,
Зямных арбіт якія задзякі
Мой ішлях вартуюць з мэтай дваякай:
Няўдачу й поспех зблытаць у цане.

Пытаюся... Насупіўшы галіны,
Маўчаць... А хор паслушніцаў-бязроў
Мне прапаштаў: «На тое і яліны,
Каб утаіць: ічаслівыя правіны —
Святлейшы дар, што лёс зямны прывіс...

А што далей? І мы таго не знаём,
Куды бязмежнасць вечнасці цячэ.
Але пракляцце змрочнае знімаем:
Прыходзь вясной —
мы твой прыход умаім,
Забудзь, што змрок наперадзе яшчэ...»

Пакутваць у роспачы мусіць
душа, адцураўшыся цела.
Без кветак зямля Беларусі
паблекла б, асірацела.

Калі б каханне параўнаць тваё хацела,
гарлачык белы б узяла на вока смела:
такой чысціоткай белізнаю ён здзіўляе —
сумненняў хісткіх рабізна з душы спадае.

Калі б каханне залучыць на сэрца ўпала —
ў ружовым росквіце
шытышын зашэпт шукала:
іх дотык —

з кропляў крыві, да стогну й болю,
іх даўкі водар бы навек пазбавіў волі.

Калі б каханне захаваць
мне было трэба —
я б незабудкавы блакіт прасіла ў неба:
каб на крыле пшчотных дзён
ён быў бясконцы.
каб промняў блізкае цяпло —
тваіх і сонца!

Ты любіш чорнай кавы пах
і смак цукровай ваты.
Я кубак хутаю ў руках
з язмінавай гарбатай.

Так, гэта мой падман душы —
засушаная кветка.
Яе палесткі варушыў настрой
лагодны лета.

Язмін пачую —
родны дом услыве з-пад цяжкай хвалі.
Плыток —
і лучацца ў адно жыццзя скрыжалі...
Хай несалодка сёння зноў.
І скончылася лета.
Квітненне пад маім акном —
найчыстай мары ветраў.

Супыніся ля нівы жытнёвае, —
Гэта здань, гэта туд ці прысуд? —
Хтосьці кліча ў далі ружовыя,
Хтосьці ішпча: «Застанься тут...»

І згаджаешся з гэтым пошпаттам:
Недзе райскія ёсць сады —
Толькі часу не траць на пошукі,
Бо ішляхі прывядуць сюды.

Паглядзі, як ніва хвалюецца,
Колас коласу б'е наклон, —
Дзе ж тады і душа прытуліцца,
Як не вернешся, — хоць на скон...

За палямі, за пералескамі
Вестку слухае небакрый:
Аблачынкі — ягняты біблейскія —
На зямлі абяцаюць рай.

Жытнёвая памяць

Я думаю — жыта за гарою,
За цёмным лесам, за зімой, —
А выйшла: во яго, са мною,
Хоць каласкі паглядзь рукой.

Звяжы бярэмца з васількамі, —
Хай поле снегам замяло,
А жыта дзень і ноч гукіае
Даспелай сцэжкай за сяло.

Плыве, хвалюецца, шапача, —
Ад Бога, з Богам — збожжа раць:
Зярняты спелыя, як вочы —
У вочы сонечна глядзяць.

Хай вецер вольніцай завейнай
Гудзіць-гуляе па жніўі —
Нішто той песні не заменіць,
Што перапёлкаю звініць.

Адно, прызнаюся, сярпамі
Снапоў не жнуць і на таках
Іх не малоцяць, — гэта памяць
Мая, жытнёвая, — мой ішлях...

Ёсць дзесьці на свеце
валюшкавы вырай.
Ніякім зайздрослівым
хіжым пранырам
туды не дабрацца
і не ўладкавацца,
крылатым дабром не назвацца.

У тым вырай — цёпла.
У тым вырай — сонца!
Нябёсы казычуць
блакітам бясконцасць.
Ружовасць у чыстых
пялешчыцца рэках.
І вольна душы там спрадвеку.

Валошкі
ў тым казначым месцы ічыруюць:
здзіўляюць, натхняюць,
нячутна лякуюць.
Валошкі смяюцца.
Валошкі гамоняць
у ічырай маленькай далоні...

Калі прагне сэрца
любаві і міру —
няхай лятуюць мары
ў валюшкавы вырай:
адчайна квітнецца,
сталець і спяліцца,
каб улётку вярнуцца... і збыцца!

Сівому бору ў бараду, пакуль драмаў ён,
уплялі аздобы ласкуткі —
дзеля забаўкі...
І надалося ўверх брыво замшэлай цішы.
І водар дзіўны забруіў
пад схіл узвышша.

А птушкі вестку
разняслі на чуйных крылах,
што выглядае барада
надзвычай... міла.
З дзівоснай тою навіной гудзе наўколле —
ліпнёвы бор падмаладзіўся,
як ніколі.

Возера свечанне

Возера Свечанне, — свеціцца
Свіцязі кропляй малой,
Ціха стагоддзі сакрэціцца
У тонях бурыштыннай смалой.

Возера Свечанне, — вечнае
Веча вячыхітых бароў,
Возера Свечанне, — стрэчанне
Звонкіх крыніц і віроў.

Возера Свечанне — свечкаю
У лясавіка на стале, —
Водбліскі светла трапечуцца
На ветравейным крыле.

Возера Свечанне — сведчанне,
Подых сусвету жывы, —
Ціха планета аспрэчвае
На першародства правы.

Зоры з глыбіняў вылечваюць
Чыйсьці знявераны лёс.
Возера Свечанне, — вечарам
Песня сыходзіць з нябёс...

Гарлачык, белая лілея,
На ішле рачнога рукава,
Які ганчар, з якога глею
Тваю красу адштукаваў?

Агледзеў свет увесь падводны,
Трывожачы русалак сны,
Каб матар'ял займець прыгодны —
Такой чысціоткай белізна.

Круціўся вір ганчарным кругам
І з пракаветнай глыбіні,
З прадоння, што чарней за вугаль,
Выводзіў зорныя агні.

З-пад пальцаў белыя палесткі
Ўзляталі светла ў ганчара,
Звінелі хвалюць адгалоскам,
Нібы акорды ў гусляра.

І ў міг, як музыка застыла
І плёс люстэркам зазіхцеў,
Ганчар сабраў у кветак крылы
І ў неба воблачкам зляцеў...

Што ж, мусіў бор
з такой прыўкрасаю змірыцца —
калі так казначна і файна...
чабарыцца.
Раскнінуў бараду,
растрос на дол шырока —
няхай зачэціцца
прачуленае вока!

На чэрвеньскі шыкоўны баль
Венера крочыць.
На ішы — аksamітны шаль
віецца ўночы.

Зіхціць атласнай жаўцізнаю
два чаравічкі.
Гулліва-ўсмешлівы настрой
забаў ёй зыча.

Ад веку ў век ліхі пагляд
няхічасці множыць —
ставіў зайздросліва здаля
красуні ножку.

А з чыйго вока набрыла
тая навала?
Эх, ночка цёмная была —
і усё схавала.

Венера ў змроку да пары
так не дабрыва:
з абутку пару ў гушчары
яна згубіла.

Тады заплакала яна
ў цішы крывічнай:
«Ёй не скакаць, не баляваць
без чаравічка!»

Але без следу ён не знік.
Пачатак лета...
І узыходзіць чаравік
чароўнай кветкай.

І лучыць з пятаю мысок,
нібы на балі,
заваныя крыжык-ласкуток
барвовай шалі.



Жанна МІУС

Кветкавы сувоі

Спавіцеся водарам кветак —
смачнейшым, мядовым, завабным.
Разгадку знайдзіце ў сакрэтах
палесткаў сакаўна-ядвабных.

У назвах тугіх, гуказвонных —
пшчотных адценняў мілота:
стракотка, званочак, півоня,
лілея, вяргіня, лотаць...

Квітнеюць пад сіняю нябёсаў
пад ішчодрай праменнасцю свету
бэз — з водарам дзёрзкіх вёснаў
і ружа — з шыкоўствам лета.

Шытышына, гарлачык, рамонак,
касач, чаравік Венерын —
усіх нас вітаюць натхнёна
жыццёвай адвечнай верай.

Валошкі — ў шапоткім жыцце.
Язмін — ля бабулінай хаткі.
На момант адзін уявіце
зямлю без такой вась апраткі.



Алесь МАРЦІНОВІЧ

Разлучыла спякота

Не са мной гэта здарылася, а магло быць і са мной. Вельмі ж не пераношу спякоту. Не пераносіць яе і мой сябра, які і паведаў мне гэтую гісторыю. У яго ёсць сын. Цяпер ужо жанаты. Сям'я дружная. Жывуць у каханні і згодзе. Сябру майму не толькі як бацьку, а ўжо і як дзядулю застаецца толькі радавацца. Ды аднойчы, уздыхнуўшы, сказаў мне:

Магла б у яго быць і іншая сям'я. Прызнанне гэтае ашаламіла мяне: Табе нявестка не падабаецца? Чаму не падабаецца? — на пытанне ён адказаў пытаннем. — Спагадлівая яна, добрая, дзеці харошыя.

То чым ты не задаволены? Маглі б у мяне сваты і ў Расіі быць... — У Расіі? — У Екацярынбургу, — ён уздыхнуў. — Калі б не гарачыня...

— Нічога не разумею. — А што тут разумець, — усміхнуўся неяк вінавата. Па такой усмешцы бачылася, што нейкі выпадак так шмат гадоў ужо не дае яму спакою. — Усё з-за гэтай самай спякоты, якую ні ты, ні я не пераносім.

— Хоціць загадак, — мне не цяплася як мага хутчэй пра ўсё даведацца.

Вось што паведаў ён. Яго сын, цяпер вядомы айдзішнік, пасля заканчэння ўніверсітэта быў у Паловжы на семінары маладых спецыялістаў. Там аказалася і адна дзяўчына з Екацярынбурга. Ці то Валя, ці то Галія. Ён ужо і запамятаваў яе імя. Наўрад ці прыгадвае яе і яго сын. Хоць яшчэ надаўна яна рэгулярна віншавала яго з днём нараджэння.

З гэтай Валяй ці то Галіяй яго сын паведаваў. А праз некаторы час яна паставіла, што хоча пабыць у Мінску. Пазнаёміцца з горадам. Хоць, відаць, прычына была не толькі ў гэтым. На яе прапанову хлопец адказаў згодай. Праўда, прызнаўся, што ў яго ёсць дзяўчына.

— Прабыла яна ў нас з тыдзень. Скажу шчыра: чарнявая, прыгожая. Аб прыездзе яе сын папярэдзіў і сваю дзяўчыну. Але гэтую Валю ці то Галю з ёй не знаёміў. Удавіх хадзілі ў кіно, у тэатр наведваліся. І з горадам знаёміў яе. Я адразу заўважыў, што сын мой ёй падабаецца. Таму і прыхаляў ў госьці да яго.

— То ў чым твая віна? — ніяк не мог зразумець я.

— Тым летам была няспертная гарачыня. Ці не да трыццаці пяці градусаў даходзіла.

— Нічога не разумею... — Хіба забыўся, што дома я хаджу ў адных трусах.

— Памятаю, ты расказваў.

— Пры ёй давялося апранаць трыко, кашулю... Уяўляеш, як пасля гэтага ўспрымаў яе? Яна стала віной майго дыскамфорту. Хоць бы словам з ёй перакінуўся... Толькі здароўкаўся. Канешне, яна не магла не заўважыць майё аб'яквасці.

— А сын? — Яны абодва мяне не цікавілі... Як нечакана яна прыхаляла, так і праехала. Прышоў дахаты — нікога. Жонка з сынам паехалі яе праводзіць у аэрапорт.

— Такой бяды, — толькі і прамовіў я.

— Такой, такой... — ён раздражнёна паглядзеў на мяне. — А ведаеш, што мой магчымы сват у Екацярынбургу вялікім начальнікам быў?

— Ніколі не ведаў, што і ты прыстасоўвацца ахвотны?

Думаў, што пасля гэтага ён яшчэ больш абурыцца. На здзіўленне сябар паспакайнеў:

— Канешне, з задавальненнем наведваўся б у Екацярынбург. Толькі не пра гэта думаю...

— Пра што? — Упэўнены, што гэтая Валя ці то Галія па-сапраўдному кахала майго сына.

— То і цяперашняя яго жонка, як ведаю з тваіх аповедаў, таксама кахала.

— Мне шкада тую дзяўчыну... Яна, можа, і любіць свайго мужа. Аднак гэтыя пастаянныя віншаванні неўпадковыя. Гэта — не проста сведчанне сяброўства. Па сабе ведаю... Ва ўсім вінавата спякота, — закончыў ён свой апавед.

Не зразумела: прамовіў ён жартам ці ўсур'ёз. Але яго позірк нечакана стаў задумліва-засяроджаным. Бадай не толькі пра Валю ці то Галю думаў. Я ведаю, што і яму не надта шанцавала ў каханні. Мабыць, у гэты момант прыгадаў тую, з якой яго шляхі так і не сышліся. З-за гэтага і было адчуванне нейкай віны, якой у сапраўднасці няма.

Воўк у ролі... пагранічніка

Абставіны часам прымушаюць чалавека ў нечым пераймаць братаў нашых меншых. Як у кнізе «Не кричи: "Волки!"». Кніга вельмі цікавая і пазнавальная, я прыдаў яе ў 1968 годзе ў Драгічыне, куды прыехаў па размеркаванні на працу ў рэдакцыю раённай газеты. На жаль, імя аўтара запамятаваў. Калі б знайшоўся вольны час, можна было б адшукаць яе ў майё хатняй бібліятэцы.

Сутнасць жа васьм у чым: малады нарвежскі даследчык узяўся дасказаць, што ваўкі не настолькі ўжо і небяспечныя, як мяркуюцца. Канешне, забіваюць шмат дзічыны. Аднак толькі па неабходнасці, калі ім хочацца есці. Ловяць звычайна слабых і нямоглых. Асабліва там, дзе спахывы шмат. Скажам, у тундры, у якой, як вядома, многа дзікіх аленьяў. Гэты даследчык абгрунтаваў і такую заканамернасць: дзе па нейкай прычыне ваўкоў стала менш, большы падзеж аленьяў. Прычына змяншэння пагаляў ў тым, што, паколькі хворыя і слабыя асобіны шэрымі разбойнікамі не знішчаюцца, ад іх нараджаюцца не здаровыя.

Адрозніваўся ад ваўкоўцаў, не кажучы пра дылетантаў, знайшліся тыя, хто да такіх смелых высноў паставіўся з наשמейкай, успрыняўшы гэта тэорыяй, далёкай ад рэальнасці, з чым нарвежскі даследчык, безумоўна, пагадзіцца не мог. Ён вырашыў у натуральным асяродку пражывання ваўкоў і аленьяў даказаць, што, хоць яго вывады і нечаканыя, аднак праўдзівыя. Таму пасяліўся ў глухім кутку тундры.

Што адбылася далей, вельмі праўдзівая, не без пачуцця гумару і расказаў у сваёй кнізе. Яна мяне настолькі зацікавіла, што я чытаў яе спакваля. Не глытаў старонку за старонкай, хоць і хацелася. Імкнуўся глыбей спасцігнуць расказанае. Для такога маруднага і ўдумлівага чытання патрэбен быў час, таму браў кнігу нават на работу. Праўда, засяродзіцца над ёй не ўдавалася, бо і рэдакцыйных спраў хапала.

Чытанне зацягнулася, а так хацелася дачакацца завяршэння гісторыі. Таму калі рэдактар паведаміў, што мне трэба ісці ў райкам партыі на вучобу на нейкім пастаянна дзеючым семінары кіруючых работнікаў, вельмі ўзрадаваўся. Толькі не таму, што я загадчык аддзела пісем і масвай работы газеты, аказваецца, як бы

Было...

Два апавяданні

адношуся да кіруючых работнікаў раёна. І ёсць магчымасць павысіць свой ідэалагічны ўзровень. Нават не пацікавіўся, калі гэта ўключылі мяне ў склад удзельнікаў гэтага семінара. Давяраюць, то і добра. Да нечаканасцей ужо прывык. Так, дарэчы, было і напярэдадні выбараў у мясцовыя саветы, калі ў сваёй жа газеце прачытаў, што з'яўляюся членам камісіі аднаго з выбарчых участкаў. Хоць чаму б і не ўключыць? Малады спецыяліст, камсамолец, старанна працуе.

У вызначаны час быў у райкаме партыі. Прышоўшы ў названы кабінет, аглядаўся, дзе б лепш сесці. Вольных месцаў было больш чым дастаткова. У тым ліку і ў задніх радах, што аkurat і ўваходзіла ў мае планы, бо з сабой узяў кнігу «Не кричи: "Волки!"». Дзе яшчэ знойдзеш такое зручнае месца для чытання. Сядзі ціха, ніхто і не зверне на цябе ўвагу. Таму калі сакратар райкама па ідэалогіі пачала пра нешта гаварыць, а гэта яна з'яўлялася кіраўніком заданага семінара, я паклаў кнігу на стол і заглыбіўся ў чытанне.

Так захапіўся, што нават і не чуў, пра што гаварыла сакратар. Дый як не захапіцца было, калі напісана так, нібы перагортваеш старонкі нейкага займальнага рамана. Ды што той раман! Гэтакае падаецца, што наўрад ці можа прыдумаць нават самая шчодрая пісьменніцкая фантазія. Усё з самога жыцця ўзята. Толькі з ваўчынага. Аказваецца, глыбока памыляецца той, хто думае, што ваўкі жывуць у тундры, дзе ім уздумаецца. Яны логавы свае абавязкова размяшчаюць толькі на ўласнай тэрыторыі. Іначай можна мець вялікія непрыемнасці ад сваіх сабратаў. Калі зойдзеш на чужую тэрыторыю, а тым больш захочаш пасяліцца на ёй, усё закончыцца лютай бойкай, у якой слабейшы загіне.

Каб жа абараніць ад чужакоў сваю тэрыторыю, ваўкі свабодныя частка тундры мецяць. Як тыя пагранічнікі дзейнічаюць. Праўда, вартавыя меж ставяць слупы. Ваўкі паставіць іх, зразумела, не могуць. Аднак глыбока памыляецца той, хто гатовы сцярдэжць, што гэтыя драпежнікі дурныя. Яны знайшлі выйсце ставіць паметы, падняўшы заднюю нагу.

Прачытаў старонку за старонкай і даходжу ў кнізе да аднаго з самых цікавых месцаў. Аўтар размясціўся паблізу воўчага логавы. Суседства не пабаяўся. Быў перакананы, што драпежнік не нападзе. Праўда, нечаканае суседства ваўку не надта спадабалася. Занепакоіўся, каб нечаканы сусед не адхапіў сабе вялікую частку тэрыторыі. Не тую, што належала яму. Паводле воўчых законаў ніхто на чужую тэрыторыю не квапіўся. Яго хвалявала нічыйная. То навошта за гэтым спакойна назіраць, трэба і сабе яшчэ зямлі прахапіць. Вучоны, будучы чалавекам дасведчаным у жыцці гэтых драпежнікаў, загадаў прадугледзець магчымасць падобнага разгортвання падзей.

Дакладчык на семінары тэмыцы гаворыць пра ўзмацненне кіруючай ролі партыі на сучасным этапе, а можа, і пра працоўныя дасятненні Савецкага Саюза ці штосьці накішталт гэтага, у прывязцы, вядома, да Драгічыншчыны, але мне не да гэтага. Я знаходжуся далёка не толькі ад гэтага кабинета, а і ад Драгічына, ды ўсёй Беларусі. Нават ад Савецкага Саюза. Я — у нарвежскай тундры.

Ужо настолькі захапіўся чытаннем, што аднолькава шкада і ваўка, у якога нечакана парушыўся звыклы ўклад жыцця, і даследчыка, які пасягнуў на святое для ваўка, як я разумею. Але ж аб'ёму неабходна змагацца за выжыванне. Таму і дзейнічаюць па прынцыпе: хто каго абхітрыць. Розніца ў тым, што нарвежскі дзейнічае прадумана, а воўк інтуітыўна. Хоць, як сказаць. І гэта не мая думка.

У гэтым усё больш упэўніваецца і аўтар кнігі. Я ж да такой думкі прыходжу разам з ім.

Перакананы, што воўк часткай тэрыторыі проста так па-сяброўску не падзеліцца, даследчык падрыхтаваўся, як лепш мець для сябе тэрыторыю. Закіпаюць вялікі чайнік вады, астудзіў яе, выпіў, колькі змог і, дачакаўшыся, калі такой колькасці вадкасці стане ў арганізме цесна, пачаў выслабняцца ад яе, «прыватывуючы» патрэбны ўчэстак. Воўк, які дагэтуль моўчкі назіраў за ім, ад нечаканасці ажно вылучыў вочы, але хутка зразумеў, што і да чаго. Падняўшы адну заднюю нагу, ён хуценька на трох астатніх пачаў адхопліваць свабодную частку тэрыторыі сабе.

Я ледзь стрымліваўся, каб не засмяяцца. Гэта, хоць і з цяжкасцю, удалася. Аднак нават да таго моманту, пакуль аўтар кнігі не прызнаўся, што ён не разлічыў магчымасці. Воўк змог адхапіць вялікую частку тэрыторыі на адным «баку паліва», а яму для гэтага давялося выпіць некалькі чайнікаў вады. Увёўшы сабе беднага ваўка, які, са здзіўленнем азіраўся на чалавека, і ашчадна расходваючы «паліва», мець для сябе тэрыторыю, я не ўтрымаўся і гучна зарагатаў.

Усе павярнулі галовы ў мой бок, а сакратар райкама перавала сваё выступленне, асуджальна паглядзела. Мне нічога не заставалася, як папрасіць прабачэння. Аднак нават і пасля таго, як я, каб быць далей ад граху, схаваў кнігу, сёй-той з прысутных часам яшчэ азіраўся на мяне, глядзячы... Не, не асуджальна, а хутчэй так, як той воўк, які ўбачыў для сабе тое, сведкам чаго дагэтуль ніколі не быў.

У здзіўлены асобных удзельнікаў семінара прачытвалася, а ці не сталася з чалавекам штосьці з пункту гледжання здаровага сэнсу невытлумачальнае. Бо хіба так можна паводзіць сябе ў райкаме? Некаторыя бачылі, што перад гэтым я чытаў кнігу. Але і пасля семінара ніхто не пацікавіўся, што ў ёй мяне так усхвалявала. Яны даўно працавалі ў раёне на розных пасадах. Былі і такія, хто марыў аб далейшым службовым росце. Таму ніяк нельга сабе скампраметаваць. Я ж павінен быў толькі адпрацаваць два гады па размеркаванні. Праз год быў прызваны ў воўка і ў Драгічыне не вярнуўся.



Рагнэд МАЛАХОЎСКИ: «Мы карыстаемся аднымі і тымі ж словамі, але вершы атрымліваюцца розныя»

Невялічкая птушка жаўрук вядомая меладычнымі, залівістымі спевамі. Прытым звонкія трэлі высвістаюць толькі самцы. «А душа маладога паэта // Жаўруком // Аж пад сонцам спявае» — радкі з верша Рагнэда Малахоўскага як палымнае, шчырае песня. Паэт і перакладчык, намеснік старшыні Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, рэдактар аддзела паэзіі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» Рагнэд Малахоўскі расказвае пра свой творчы палёт, аддаючы прыемнай настальгіі, якая дае адказы на многія пытанні...



Фота Кастуся Дробава.

— Ты заявіў пра сябе дэбютным зборнікам «Беражніца» ў 2005-м. З таго часу прайшло амаль 20 гадоў. Што выкрышталізаваў час?

— Яшчэ да «Беражніцы» ў мяне былі публікацыі вершаў у «ЛіМе», «Маладосці», «Полымі». За гэтыя гады шмат працывана, і больш менавіта сучаснай літаратуры. Вельмі ўплывае той матэрыял, з якім працуеш. Гэта накладвае адбітак і на ўласную творчасць. Магчыма, радкі вершаў сталі больш упэўненымі, стала менш розных эксперыментаў з формай і тэматыкай, але з'явілася залішня самакрытыка і паступова знікае рамантычны погляд на жыццё, які так не хочацца страціць.

— А душэўныя надрывы, злом, перажыванні?

— Сваё першае каханне я зведаў больш за 20 гадоў таму, яно было неўзаемным. Але гэта не значыць, што лепшыя вершы пад уплывам інтымных пачуццяў я напісаў тады. Пад іх уплывам і сёння працягваю пісаць. У мяне ёсць успаміны і з юначых гадоў, і з дзяцінства. Яны як іскра, як кнопка, націснуўшы на якую, падсілкоўваешся творчай энэргіяй. Напрыклад, з дзяцінства: лета, возера Нарач, я моцна трываюся за плечы свайго таты, які плыве па лютарнаму роўнядзі. На беразе — мама. Вакол — высокія таполі, пасаджаныя некалькі стагоддзяў таму. Вёска Гатавічы. Тапалёвы лух. Мама крычыць: «Рагне-е-ед, сне-е-е-г!» Надвечорак, сонца садзіцца за супрацьлеглым берагам. Гэтая карцінка з дзяцінства і сёння для мяне настолькі яркая, што дае магучую моц для творчасці. І такіх успамінаў шмат.

Свой новы зборнік выбраных і неапублікаваных паэтычных твораў, які рыхтуецца да выхаду ў Выдавецкім доме «Звязда», планаваў назваць «Гатаўскія ямы», па назве аднаго з вершаў. Вёска Гатавічы знаходзіцца каля возера Нарач. І тут адно з самых глыбокіх месцаў. У народзе яго называлі Гатаўскія ямы. Але афіцыйна назва нідзе не выкарыстоўваецца. Мне як нарачанскаму паэту, пасля Максіма Танка, Міколы Шабовіча і іншых, каб пісаць пра Нарач, трэба шукаць штосці новае, арыгінальнае. Я знайшоў. А верш «Гатаўскія ямы» прысвяціў свайму тату. Побач з вёскай Гатавічы — яшчэ і возера Мясра. У маім вершы мы з татам плывём на чоўне па Нарачы і перасякаем тое глыбокае месца, а ў жыцці ён з Мядзела праз Мясру плыве ў Гатавічы да свайго каханай, у будучыні маёй мамы. Ён дужы, у маладосці быў спартсменам, займаўся цяжкай атлетыкай. Назва «Гатаўскія ямы» мне падабалася і бачылася арыгінальнай для новай кнігі. А паказаў рэдактару Віктару Шніпу, і ён сказаў, што для зборніка прозы гэтая назва падыходзіць, а для паэзіі — не. Погляд збоку спецыяліста вырашае многае. Бо ты, сапраўды, абмежаваны, зацyklены. Трэба, каб абавязкова паглядзець іншыя. І новая назва знайшлася: «Шлях сляз», таксама па назве аднаго з вершаў. Спадзяюся, зборнік хутка пабачыць свет.

— Гэта прыгожыя нарачанскія краявідныя пейзажы, якія ты пішаў па-беларуску?

— У мяне беларускамоўная сям'я, была беларускамоўная школа, дзе нават на фізкультуры мы разлічваліся на «першы-другі», а на біялогіі вывучалі «паветраны пухіры і рыбы». Карацей, усе прадметы, і фізіка, і матэматыка, па-беларуску. Таму ніякіх пытанняў і разваг, на якой мове пісаць, не ўзнікала. Гэта не выбар, а натуральная сітуацыя. Родная мова тая, на якой думаеш. Я нават ставіў спецабілы эксперыментаў для сябе: браў тэкст па-руску і, чытаючы, адразу перакладаў на беларускую. А потым браў тэкст па-беларуску і, чытаючы, перакладаў на рускую. Дык на беларускую перакласці, аказаваецца, удавалася нашмат прасцей.

— Такім чынам, беларускамоўнае асяроддзе кінула зерне... Вадыкі выхавалі цыбе патрыётам?

— Мова — гэта толькі маленькая частка патрыятызму. Што чалавека робіць патрыётам? Трэба любіць сваё і паважаць чужое. Дзяржава ў нас адна, а мовы дзве. Патрыятызм — паняцце нашмат шырэйшае, чым мова. Можна для свайго краіны рабіць штосці значнае, тое, што патрэбна людзям, а карыстацца рускай мовай.

Чалавек павінен усведамляць сябе беларусам і працаваць на карысць дзяржавы, грамадства і свайго сям'я.

— Ці значыць гэта, што беларускамоўная творчасць, паэзія мае больш фарбаў для адлюстравання любові да Радзімы?

— Усё залежыць ад творцы: калі ён выдатна валодае мовай, калі творчасць лёгка ад сэрца, то няважна, якая мова выказвання: беларуская, руская або кітайская. Мая бабуля па мамінай лініі з Заходняй Беларусі, там больш польскі ўплыў. У вёсцы была сумесь і рускай, і польскай. У мамы мова, адпаведна, не чыста беларуская, з рускім дамешкам: мой дзед па мамінай лініі быў больш рускамоўны. А беларускамоўнасць майго таты ў першую чаргу звязана з яго любоўю да культуры Беларусі. Ён мастак. І творчыя асяроддзе, і род дзейнасці, і захалец гісторыяй — усё гэта паўплывала на яго любоўю да беларускай мовы і штодзённае карыстанне ёю. Нарадзіўся тата ў Смалевіцкім раёне. Працаваў у горадзе Мядзеле, дзе пакахаў маю будучую маму з вёскі Гатавічы, што недалёка. Разам яны пачалі падарожнічаць і працаваць на Далёкі Усход, у Амурскую вобласць, потым у Магаданскую. У Амурскай нарадзіўся мой старэйшы брат Дзяніс. Калі яму споўнілася чатыры, бацькі пераехалі ў Магаданскую вобласць, там нарадзіўся я і пражыў там тры гады. Калі ўзнікла пытанне, куды аддаваць Дзяніса ў школу (можна было там працягваць жыць і пайсці ў расійскую школу), бацькі вырашылі вярнуцца ў Беларусь.

— Якім быў твой шлях у літаратуру?

— Я пачаў пісаць у пачатку 2000-х. Пасля паступлення ва ўніверсітэт трапіў у асяроддзе актыўных маладых твораў — суполку «Літаратурны квартал», якая існавала пры «ЛіМе». Працаваў у часопісах «Полымя», «Маладосць», «Бярозка», «Вожык»... У літаратуру заўсёды прыходзіла моладзь. У 2012 годзе дзякуючы Мікалаю Іванавічу Чарніну ў выдавецтва «Харвест» была заснавана серыя «Маладая паэзія Беларусі», дзе выходзілі кнігі пачаткоўцаў. Я быў рэдактарам гэтай серыі, шукаў аўтараў. За чатыры гады выйшла 20 кніжак. Многія аўтары былі прыняты ў Саюз пісьменнікаў Беларусі, напрыклад, Марына Лайкова, Алякс Бараноўскі, Дар'я Лёсавая, Зміцер Арцюх, Вікторыя Смолка, Аліна Паўлюска, Ірына Радзійская і інш. Сёння па-ранейшаму паступаюць просьбы пачытаць чыёсці рукапіс, падказаць, напавіць. Некаторыя маладыя калегі просіць адрэдагаваць апазданыя, фонтэзі, дзіцячыя творы...

— Ці бываюць у творчых стасунках пазбегнуць канфлікту, як, напрыклад, паміж бацькамі і дзецьмі?

— Калі ва ўзаемаадносіннах ёсць дыялог, гэта першы крок для вырашэння любога канфлікту. Але мы людзі недасканалыя, а з узростам можам паддацца перакананню, што больш ведаем за іншых, што ў нас больш вопыту. І, такім чынам, атрымліваецца, можам не заўважаць нейкія рэчы: эга не дазваляе. З іншага боку, пакуль мы маладыя, шмат чаго не ведаем і не разумеем, але намагаемся даказаць нешта са свайго ідэальнага свету, якога на самай справе няма. І гэтыя розныя пункты гледжання на розныя падзеі і з'явы прыводзяць да канфлікту. Старэйшы, як чалавек вопытны, мудрэішы, павінен усё-такі зрабіць першы крок. Маладому можа розуму не хапіць для гэтага. Старэйшы сваімі мудрымі паводзінамі паказвае, як варта вырашаць канфлікты.

— Ці даводзілася бачыць гэты крок мудрэішага старэйшага?

— Часта. Мне ішчасціць на добразычлівых людзей вакол, на мудрых старэйшых сяброў і калег у тым ліку. Я шмат чаго навучыўся ў Міколы Мятліцкага, Уладзіміра Ліпскага, Вадзіма Спрычанна, Уладзіміра Марука, Міколы Шабовіча і многіх паважаных пісьменнікаў, з кім звёў мяне лёс...

— Дарэчы, Вадзім Спрычан, як вядома, працуючы рэдактарам аддзела паэзіі, быў вельмі ўніклівы, скурпулёзны: бывала, рэдагуючы вершы, доўга біўся над дылемай — паставіць коску ці працяжнік.

— Так, Вадзім Спрычан часта падоўгу думаў і пра знакі прыпынку, і пра рыфмы, і пра гучанне радкоў, і пра значэнні, мог па некалькіх слоўніках правяраць адно слова. Таму паэзія выходзіла выключнай якасці. Яшчэ раней, працуючы ў «Мастацкай літаратуры», ён рэдагаваў Яўгенію Янішчыц, Рыгора Барадудзіна... А таксама ён рэдактар маёй кнігі «Жыві!». Многія мае вершы сёння перакладзены на рускую мову, і хочацца іх выдаць асобнай кнігай. Калі падрыхтую рукапіс, абавязкова пакажу Вадзіму Браніславічу.

— Скажы творчы давер?

— Бездакорных няма, даводзілася і з Вадзімам Спрычанам у нейкую палеміку ўступаць і спрацацца... Бывалі моманты, калі рэдактар каза папавіць, а аўтар не зга-

джаецца. Я, па сутнасці, да правак адношуся спакойна, але бываюць моманты, калі ёсць неабходнасць адстаць сваё меркаванне.

— Чаму ты навучыўся ў Вадзіма Браніславіча? Любіш у слоўніках пашырыць?

— Ён навучыў мяне менавіта адказнасці. Адказнасці перад словам, што, на жаль, у наш час хуткапынны, зменлівы, ідзе ў разрэз з рытмам жыцця. Бо для многіх прасцей аператыўна напісаць, апублікаваць і пісаць новае.

— Наколькі сёння ўвогуле цэніцца праца творцы? Штучны інтэлект ужо сюжэты распрацоўвае, і мільёны іх варыяцый можна атрымаць, задаўшы параметры. Раман створыць ён па схеме, якую ты выбераш, задаці.

— Справа ў тым, што ёсць жанры, якія першадручкава пішуцца па схеме. Калі ёсць схема, ужо можна праграмаваць. Калі ў дэтэктыва павінна быць раскладзена па палічках развіццё падзей, то, думаю, штучны інтэлект гэта зробіць. А паэзія — гэта не толькі сюжэт, а сплав душэўных імкненняў, знаходак, пераўтварэнняў, філасофскіх пошукаў, жыццё пачуццяў... Можна, калі-небудзь штучны інтэлект і навучыцца гэта ўвасабляць... Але я думаю, што гэтага не ўбачу. Я веру ў тое, што паэзія, якую стварае чалавек, будзе якасна адрознівацца ад штучнага прадукту. Праграма стварае на аснове нечага: як малое карцінкі, піша апазданыя. Паэзія ў гэтым шэрагу мне не ўяўляецца.

— А калі накідаць штучнаму інтэлекту рыфмаў...

— Рыфма і рытм — гэта яшчэ не паэзія. Слоўнік рыфмаў можа быць у кожнага, слоўнік эпітэтаў — таксама. Можна закласці ў памяць штучнага інтэлекту і тлумацальны слоўнік... Усе мы карыстаемся аднымі і тымі ж словамі і рыфмамі, але вершы атрымліваюцца розныя.

— І што ж тады робіць верш якасным?

— Духоўнае напаўненне. Тэхнічна можна ўдасканаліць. Але ў верш паэт павінен удыхнуць душу, пакінуць часткіну сябе.

— Тады ці можна, на тваю думку, параўнаць штучны інтэлект з графаманам?

— Можна. Графаман таксама можа быць начытаным, ведаць тэхнічныя асновы вершаскладання, валодаць вялікім моўным запасам, а пачуцця, духоўнасці не мець... І можа не здолець своечасова спыніцца, бо не ўсведамляе. Можна, некалі навучыцца... А можа, мне хочацца верыць, што паэт будзе заўсёды арыгінальным і вечным?..

— Ты згадаў адказнасць перад словам... Якія паэты, на твой погляд, трымалі яе?

— Я люблю чытаць Уладзіміра Дубоўку, Максіма Танка, Уладзіміра Караткевіча, Рыгора Барадудзіна, Міколу Мятліцкага. Іх паэзія — мае настольныя кнігі. Часта звяртаюся да творчасці Анатоля Сыса, Віктара Шніпа, Раісы Баравіковай, пасля мяне заўсёды хочацца пісаць штосці свайго.

— Настройваешся на агульную хвалю?

— Можна, супадаюць нейкія біярытмы. Я пачынаю пісаць вершы ў школьныя гады, у старэйшых класах, нешта рыфмаваў. А потым у рукі трапіла тонкая кніжка Міколы Касцюкевіча «Германія», якая на той час перавярнула маё ўяўленне аб паэзіі. Пасля школьнай праграмы я нічога падобнага не чытаў.

— Паэты валодаюць такой якасцю, як празорлівасць. Як часта ідэі апераджаюць рэальнасць? Прымушае задумацца радок з твайго верша: «Наступнасць — сягоння. // Яна ёсць паміж анёламі і чалавечам». Чаму паэты і творцы здольны прадказаць нешта?

— Дзякуючы абвостранаму пачуццю. Кажуць, паэты — людзі ранімыя. Пісьменнікі часта звяртаюць увагу на тое, на што ў жыцці людзі не заўважаюць, знойдуць сусвет у кроплі вады і зробіць з яго твор. Трэба ўмець выкрасіць іскру, якая распаліць натхненне.

— Ці было такое, калі ты хацеў выйсці з пэўнай жыццёвай каліна, а жыццё вяртала ў не назав?

— Ты маеш на ўвазе маё вяртанне на працу ў літаратурнае выданне? Напісанне вершаў я ніколі не кідаў. Быў жыццёвы перыяд, калі давялося папрацаваць у іншай сферы, каб вырашыць нейкія надзённыя бытавыя праблемы. Але лёс вярнуў у пісьменніцкае асяроддзе.

— Звычайна, калі выконваеш задачы лёсу, паступаюць падарункі або падзяка. Ці заўважаў ты?

— Маральнае задавальненне ад таго, чым займаюся, — вось што мяне натхняе на далейшую творчасць. Я люблю сваю справу, хоць часта яна выходзіць са штатнага графіка. Напрыклад, перакладаю ці рэдагую вершы ўначы. Уздзень — іншыя працоўныя абавязкі. Або пасля 18 гадзін многія ўжо дома са сваімі сем'ямі, а я, напрыклад, іду выносіць на літаратурнае імпрэзу.

— Паэт абавязаны не быць убаку ад падзей у грамадстве?

— Пішы і не будзь убаку часу, абставін, будзь бліжэй да чытача і ўвогуле да жыцця свайго краіны і народа. Трэба адчуваць непарыўную сувязь з жыццём і адлюстроўваць падзеі сучаснасці, пільны час, яго дух. Варта спакойна абдумаць падзеі. Але ацэнка можа быць запозненая і своечасова актуальныя вершы можа не напісаць...

Гутарыла Наталля СВЯТЛЮВА

Пытанне пастаўлена своечасова і правільна!..

Калі браць не за пункт адліку, а паставіць кропку з пункту гледжання завяршэння савецкай кніжнай эпохі ў Беларусі 1991—1992 гады, то можна засведчыць: у Беларусі выдаваліся тры альманахі мастацкага перакладу — «Даліягляд», «Братэрства» і «Ветразь».



Што да паралеляў з Украінай, то «Весвіт» быў заснаваны ў студзені 1925 года. Да кастрычніка 1934 г. выдаваўся ў Харкаве адзін раз на два месяцы. З ліпеня 1958 года — у Кіеве. Да канца XX стагоддзя выходзіў штомесячна. Пасля — адзін раз на два месяцы. Да 1993 года галоўным прынцыпам у рабоце часопіса з'яўлялася тое, што павінны друкавацца творы замежнай літаратуры, перакладзены на украінскую мову выключна ўпершыню на савецкай і постсавецкай прасторы. Гэта прыцягвала да часопіса і тых чытачоў, хто добра ці зусім не ведаў украінскай мовы, але надзвычай хацеў пазнаёміцца з навінкамі замежных літаратур.

На наш погляд, гэтае пытанне пастаўлена своечасова і правільна. Лічым, што такі штогоднік павінен папулярызаваць лепшыя дасягненні літаратур народаў СССР і краін сацыялізма, дапамагаючы тым самым умацаванню культурных сувязей з братнімі рэспублікамі і краінамі сацыялізму.

Падрыхтоўку зборніка павінны ажыццяўляць Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю і Саюз пісьменнікаў БССР. Аб'ём штогодніка мэтазгодна было б усталяваць у межах 20-ці друкаваных лістоў. Першы выпуск зборніка ажыццявіць у 1975 годзе.

Уносіцца на Ваш разгляд». Ад рукі інструктарам аддзела культуры ЦК КП Беларусі Уладзімірам Васільевічам Ніламедавым дапісана: «Паведамлена т.т. І. Шамякіну і М. Дзяльцу».

Якім быў усё ж такі праспект штогадовага альманаха перакладной мастацкай літаратуры «Братэрства» (між іншым, на самым пачатку праспекта падкрэслена: «Орган Саюза пісьменнікаў БССР»)? Спачатку Максім Танк выклаў мэты альманаха. А імі павінны былі стаць папулярызацыя лепшых здабыткаў сучаснай літаратуры братніх рэспублік Савецкага Саюза, краін сацыялізму і прагрэсіўнай літаратуры капіталістычных краін; умацаванне культурных і літаратурных сувязей з братнімі рэспублікамі і замежнымі краінамі праз публікацыю мастацкіх твораў і адпаведнай інфармацыі аб культурным і літаратурным узаемааспрацоўніцтве; згуртаванне перакладчыцкіх кадраў рэспублікі, павышэнне іх кваліфікацыі і прафесіянальнага майстэрства. Трэцяя і апошняя ў пераліку мэта, відаць, ці не асноўная?.. І кіраўніцтва Саюза, і пісьменніцкая грамадскасць разумеі, што мастацкі пераклад тады развіваецца, калі пераклады друкуюць. Да пачатку 1970-х у рэспубліцы ўжо склаўся атрад перакладчыкаў мастацкай літаратуры. Ды і многія пісьменнікі, аддаючы сабе ў большай ступені прозе ці паэзіі, не цураліся перакладчыцкіх пачыненняў.

Што да зместу, то ў Саюзе пісьменнікаў ён уяўляўся наступным: «1. Мастацкія творы пісьменнікаў братніх рэспублік, а таксама — сацыялістычных краін, у розных жанрах (апавесці, апавяданні, пэмы, вершы, п'есы, нарысы, эсы, крытычныя артыкулы).

2. Артыкулы аб літаратурах народаў СССР і замежных літаратурах.

3. Рэцэнзіі на выданні ў нас перакладных твораў народаў СССР і замежных краін.

4. Публікацыі і матэрыялы аб выданні і папулярызацыі беларускай літаратуры ў братніх рэспубліках і за мяжой.

5. Хроніка літаратурных сувязей Беларусі з рэспублікамі Савецкага Саюза і замежнымі краінамі».

Мэта была дасягнута: альманах перакладной літаратуры, няхай сабе і пад іншай назвай — «Даліягляд», пачаў свет у 1975 годзе. А ў 1982 годзе з'явіўся і яго «папелічнік» — «Братэрства»...

Шмат хто з пісьменнікаў іншых рэспублік, іншых краін лічылі за гонар надрукавацца ў альманахах перакладной літаратуры ў Беларусі. А вакол «Даліяглядаў» і «Братэрства» фарміраваўся перакладчыцкі актыву. Прыходзіла шмат і тых перакладчыкаў, якія звярталіся да лепшых узораў іншых літаратур, ведаючы мову арыгінала.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Спачатку ў «Мастацкай літаратуры» з'явіўся альманах «Даліягляд» — гадавік, у якім змяшчаліся пераклады твораў з літаратур народаў Савецкага Саюза і народаў свету. Год нараджэння — 1975. Пазней, у 1982 годзе, пачаў выходзіць яшчэ і альманах «Братэрства». Літаратурна-геаграфічны ландшафт раздзяліўся. Творы пісьменнікаў Савецкага Саюза ў перакладзе на беларускую мову змяшчаліся ўжо ў «Братэрстве», а «Даліяглядам» засталіся замежныя, калі мець на ўвазе межы СССР. У выдавецтве літаратуры для дзяцей і падлеткаў пачаў выходзіць альманах «Ветразь», дзе друкаваліся адрасаваныя юнаму чытачу творы народаў усяго свету.

У постсавецкі перыяд альманахі «згубіліся», відавочна, сталі нерэнтабельнымі, як і сама літаратурная дружба. Праўда, у 2019—2021 гг., дзякуючы падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, выйшлі тры гадавікі пад вядомай назвай — «Даліягляд». Канцэпцыю пры ўкладанні выдаўчы выкарысталі ранейшую — «Даліягляд» да 1982 года, калі выходзіў толькі адзін перакладны альманах. Выпускі за 2019 і 2020 выйшлі ў выдавецтве «Мастацкай літаратура». «Даліягледы-2021» — у Выдавецкім доме «Звязда». Ці будзе ў «Даліяглядаў» працяг — пакажа час.

А якім жа быў пачатак, з чаго, з якой ідэі нарадзіліся ў 1970-1980-я гг. невядомыя дагтуль калектывныя выданні?..

20 сакавіка 1973 года старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР народны паэт Беларускай ССР Максім Танк адпраўляе сакратару ЦК Кампартыі Беларусі ліст.

«Паважаны Аляксандр Трыфанавіч!

У справе збліжэння народаў нашай Радзімы і інтэлекцыянальнага яднання працоўных ва ўсім свеце выключную ролю адыгрывае мастацкі пераклад. Спрыяючы развіццю нацыянальнай літаратуры, мастацкі пераклад разам з тым актыўна служыць узаемаўзабагацэнню культур усіх народаў. Менавіта гэтым задачам адпавядаюць такія вядомыя ў Савецкім Саюзе выданні, які штомесячны часопісы «Дружба народоў», «Иностранная литература» — на рускай мове, «Весвіт» і «Сузір'я» — на мове украінскай і іншых...»

Дарэчы, «Дружба народоў» была заснавана як альманах у 1939 годзе. Адразу і задача была пастаўлена — папулярызаваць творы пісьменнікаў саюзных рэспублік у перакладзе на рускую мову. З 1949 года альманах выходзіў адзін раз на два месяцы. А ў 1955-м «Дружба народоў» — ужо часопіс. Выходзіць ён і цяпер, нягледзячы на самыя розныя складанніцы (сёння — гэта прыватны расійскі часопіс). Канцэпцыя фактычна ранейшая, толькі цяпер «Дружба народоў» друкуюць у асноўным творы пісьменнікаў, якія прадстаўляюць постсавецкія краіны, а не колішнія рэспублікі...»

Падлікана, што за гады існавання на старонках выдання надрукавана болей 500 раманаў, тысячы патэтычных зборнікаў, апавесцяў, драматыргічных твораў. «Сузір'я» — альманах, які ўкраінцы выпускалі з 1969 да 1990 года. Кіеўскае выдавецтва «Дніпро» мела выключна багаты вопыт выдання перакладной літаратуры. Украінская школа мастацкага перакладу дасягнула істотных вышын. Але, пэўна, разлік з пачатку выпуску альманаха быў такім, што яго старонкі дазваляць паказаць іншанациянальны літаратуры болей шырока. Максім Танк невыпадкова прывёў прыклад «Весвіта» і «Сузір'я». У Беларусі гэтыя выданні добра ведалі. Украінскі альманах з першых сваіх старонак быў уважлівы да перастварэння беларускай паэзіі і прозы на украінскую мову.

З ліста Максіма Танка Аляксандру Кузьміну: «... У Беларусі да гэтага часу падобнага перыядычнага выдання не было і адсутнасць яго ў нашай літаратуры вельмі адчувальная. Даўно наспела неабходнасць мець друкаваны орган, які б служыў вышэй адначаным мэтам. Таму просім станоўча вырашыць пытанне аб выданні штогадовага альманаха перакладной мастацкай літаратуры на беларускай мове — «Братэрства»».

Праспект альманаха прыкладаецца».

...У народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна ва ўспамінах пра Уладзіміра Караткевіча ёсць такая згадка: «... У выдавецтве з дазволу ЦК і Камітэта на друку ствараўся альманах, дзе меліся літаратуры народаў гучаць па-беларуску. Прапанаваў я, бо назначылі галоўным рэдактарам, назваць «Сябрына» — нельга, дужа беларускае слова і няма ў ім ідэалагічнага гунту. Назвалі «Братэрства». У першым нумары папярсы і дадрагога сябра напісаць эсэ пра Украіну. Згадзіўся...» Відаць, крыху ўсё пераблыталася. Калі размова пра нарыс Уладзіміра Караткевіча «Мой се градок!», які аўтар пісаў з разлікам на публікацыю ў альманаху, то ён быў напісаны ў 1982 годзе, надрукаваны ў «Малодосці» — пяты нумар за 1982 год... А назву «Братэрства», як мы чыталі ў лісце Максіма Танка, прыдумал яшчэ ў 1973 годзе... Ды ў 1975-м выйшаў усё ж альманах «Даліягляд». Хаця ў записцы, якую для сакратара ЦК КПБ А. Кузьміна падрыхтавала работнікі ЦК С. Марцэлеў і С. Паўлаў, фігуравала таксама «Братэрства»... Напісаная 10 сакавіка 1973 года записка наліла досыць канкрэтны характар: «...Саюз пісьменнікаў БССР звярнуўся ў ЦК КПБ з просьбай вырашыць пытанне аб выданні зборніка (спачатку было «альманаха штогодніка», але гэтыя словы закрэслілі, зверху напісалі: «зборніка» — К. Л.) перакладной мастацкай літаратуры на беларускай мове — «Братэрства»».

з пошты «ЛіМа»

Аўтар легендарных вершаў

10 жніўня споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Аляся Ставера (1929 — 1995). Завірнуў у адрывы календар «Родны край» за 2024 год са спадзяваннем, што дату ўвагай яго ўкладаннікі не бышлі. Памыліўся...

Паглядзеў, каго ж з пісьменнікаў-юбіляраў не абмінулі выдаўцы календара «Родны край» (а выходзіць ён шмат гадоў у старэйшым выдавецтве краіны «Беларусь»). 20 жніўня — 90 гадоў з дня нараджэння Міхася Парахневіча. 30 жніўня — 220 гадоў з дня нараджэння паэта, фалькларыста, усходназнаўца, славіста Аляксандра Ходзькі. 4 верасня — 165 гадоў з дня нараджэння

Браніслава Ігнатавіча Эпімах-Шыпілы, выдаўца, фалькларыста, мовазнаўца, літаратуразнаўца. 7 верасня — 105 гадоў з дня нараджэння празаіка, кінадраматурга Аляся Асіпенкі... Выдатна, што пра іх не забыліся.

Аляся Ставер адным толькі вершам «Жураўлі на Палессе ляцяць...» заняў у беларускай паэзіі, беларускай літаратуры, нашай культуры пачэснае месца. «Каб любіць Беларусь нашу мілую, // Трэба ў розных краях пабываць. // Разумею цяпер, чаму з вырааю // Жураўлі на Палессе ляцяць. // Што ім твая пагоды паўднёвыя! // Што ім пышны платанавы рай, // Калі клічуць іх далі сасновыя // І азёрны рабінавы край...»

Чалавек найпростага лёсу, ён з малых гадоў прапашоў праз самыя скла-

дны і драматычны выпрабаванні. Пра тое, як фашысты выганялі яго і блізкіх яму людзей з роднай старонкі, раскажаў у рамана «Пад канюем». Раю прачытаць гэты твор сённяшняй моладзі.

А нашым айчынным медыя — газетам і часопісам, тэлебачанню і радыё — часцей трэба раскажаць пра такіх ахоўнікаў роднага беларускага слова, як Аляся Ставер, Аляся Бачыла, Аляксея Пысін, Анатоля Грачанікаў, Анатоля Сербантовіч, Адам Русак, Мікола Аўрамчык... Іх вершы, песні на іх словы — гэта залаты нацыянальны фонд. І, зберагаючы яго, мы толькі ўмацоўваем трываласць роднага беларускага слова, роднай беларускай мовы.

Валерыя Панасюк, г. п. Карэлічы, Гродзенская вобласць



Успаміны аб Мінску

Горад Мінск заняў ганаровае месца ў жывапісе і графіцы айчынных мастакоў. Гэта зафіксаваў нават складальнікі некалькіх кніг-альбомаў, прысвечаных гэтай тэме. Але ж як у кожнага сваё ўяўленне аб беларускай сталіцы, свае ўлюбёныя куточки, так і ў выяўленчым мастацтве ўсім даспадобы свой Мінск.

Хтосьці выбірае дастаткова натуральны, панарамны асенні горад Уладзіміра Лагуна (гаворка пра карціну «Мой Мінск» 1972 года), нехта аддае перавагу адметнаму па форме казачнаму Мінску Зоі Літвінавай (яе палатно «Мой Мінск» таксама створана ў 1972-м), іншыя ж дагэтуль захапляюцца бачаннем сталіцы Мая Данцыга (карціна з той жа назвай «Мой Мінск» напісана крыху раней — у 1967 годзе). Нікога нельга папракнуць у яго выбары — пералічаныя работы не саступаюць адно аднаму ў арыгінальнасці аўтарскай задумкі, яркасці і маштабнасці адлюстраванага, у рэшце рэшт, у адчувальнай любові кожнага са стваральнікаў да мясціны, у якой давялося жыць і працаваць. Натуральна, у іх творах рэальнае і выдуманнае змяшалася, пераплалася паміж сабой. У якой ступені, у якіх суадносінах — гаворка асобная.



Анатоль Тычына «Стары Мінск. Казіма-Дзям'янаўская вуліца», 1930 г.

яна не ўключае ў сябе. У цэнтры ўвагі гэтым разам — аблічча горада праз погляд мастакоў пачатку ХХ стагоддзя і да 1968 года. То-бок, ёсць магчымасць прасачыць, якім творцы — галоўным чынам жывапісцы і графікі — бачылі Мінск да Вялікай Айчыннай вайны, у перыяды разбурэння і аднаўлення, а таксама ў часіны, калі ён ачуўся ад трагедыі. Так, сталіцу ў пачатку мінулага стагоддзя, калі яе архітэктурны выгляд мяняўся, выяўлялі, напрыклад, Аркадзь Астаповіч, Мікалай Дучыц, Мікалай Тарасікаў, Міхаіл Філіповіч, Меер Сляпян, а яшчэ Язэп Драздовіч. Пазней спалены горад, руіны сталіцы, якая да вайны толькі-толькі пачынала квітнець, жывапісцы і графікі Аскар Марыкс, Монас Манасзон, Павел Гуткоўскі, Анатоль Тычына ды іншыя адлюстравалі ў многіх творах таго перыяду. Аб пасляваенным часе сучаснікам і нашчадкам падрабязна расказалі такія творцы, як Леў Лейтман, Натан Воранаў, Сяргей Каскоў, Давід Генін, Сямён Герус, Ізраіль Басяў...

Выстаўка атрымалася змястоўнай — усё ж фонды Нацыянальнага мастацкага музея даволі багатыя. Аднак некаторыя работы, што ўвайшлі ў экспазіцыю, дэманструюцца дзякуючы ўдзелу ў праекце Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва і Нацыянальнага цэнтры сучасных мастацтваў. Работы большасці аўтараў — быццам ілюстрацыі да таго ці іншага часу ў жыцці не толькі сталіцы, але і краіны, своеасаблівы гучныя прамовы аратараў і нешматслоўныя высновы тых, каму ці не было чаго сказаць, ці не было магчымасці выказацца.

Між тым выстаўка добра сведчыць аб тым, наколькі выяўленчае мастацтва суб'ектыўнае. Так, перад глядачом іншы раз паўстаюць звычайныя краявіды, нічым не змяняльныя пейзажы... У іншай экспазіцыі, дзе меней важны кантэкст, у шэрагу другіх выразных

твораў глядач, пэўна, прайшоў бы міма... Каштоўнасці, важнасці шэрагу работ надае тое, што, па-першае, яны паказваюць асаблівае месца — Мінск, якога ўжо няма, па-другое, зразумела, істотны перыяд стварэння — складаны час, зразумелы сэнна не кожнаму.

Увогуле, эпоха фарміравання адмысловай хронікі, якая паўстае перад глядачом выстаўкі «І ты закрусееш, наш Мінск старадаўні», заслугоўвае асобнай увагі. Так, даволі працяглы адрэзак часу панавалі сацыялістычны рэалізм, хоць нават па некаторых работах, што экспануюцца, бачна, як творцы імкнуліся хоць зрэдку адыходзіць ад канонаў, выяўляць свае мастацкія пошукі. Так, творцы заўжды

(1945), «У разбураным горадзе» (1945), «Адраджэнне Мінска» (1948), «Парад савецкай арміі» (1948) — да ўвагі глядача прадстаўлены ўнікальныя работы, прысвечаныя і Мінску даваеннаму, і перыяду пасляваеннага аднаўлення горада. У яго творах знаходзіцца месца і параднасці, афіцыйнасці, і паэтычнасці, праніклівасці. Знайшліся, між іншым, і нечаканыя творы, напрыклад, «Гарадскія матывы. Каля кафэ» (1928), дзе ў рэшце рэшт глядач сустракаецца не толькі з Мінскам, але і з адным з яго жыхароў, а яшчэ «Стары Мінск. Казіма-Дзям'янаўская вуліца» (1930) — жывапісны твор Анатоля Тычыны, якога большасць ведае як графіка.



Натан Воранаў «Мінск 1917 г. Ранняе ў Кастрычніку», 1955—1957 г.

знаходзіліся пад націскам ідэалогіі, крытыка была надзвычай жорсткай, патрабаванні да аўтараў — даволі высокія. І гэта выразна дэманструюць некаторыя работы, дзе відавочны непатрэбна манументальнасць ці прыварошванне... Яшчэ адзін несучыяльны вынік — тэматычнае абядненне, бо некаторыя праблемы ўздымаць было проста немагчыма. Аднак нават у такіх умовах творцы маглі ісці сваім шляхам. Напрыклад, да сённяшняга глядача дайшло шмат работ Льва Лейтмана — надзвычай актыўнага графіка, якога ў свой час абвінавачвалі ў адмаўленні ад прынцыпаў сацрэалізму. І сапраўды, вельмі часта мастак адлюстравалі нават той жа Мінск, выяўляў сябе як тонкі лірык.

Між тым творчасць Льва Лейтмана сціпла прадстаўлена ў экспазіцыі. Значную частку выстаўкі склалі творы іншага графіка — Анатоля Тычыны, які лічыцца летапісцам сталіцы. «Вугал вуліцы Энгельса і Савецкай» (1929), «Мінск. Дзяржаўная бібліятэка імя У. І. Леніна» (1930-я), «Стары Мінск. Вуліца Леніна» (1931), «Мінск. Савецкая вуліца ў 1930-я» (1931), «Мінск. На беразе Свіслачы» (1940-я), «Каля помніка У. І. Леніну»

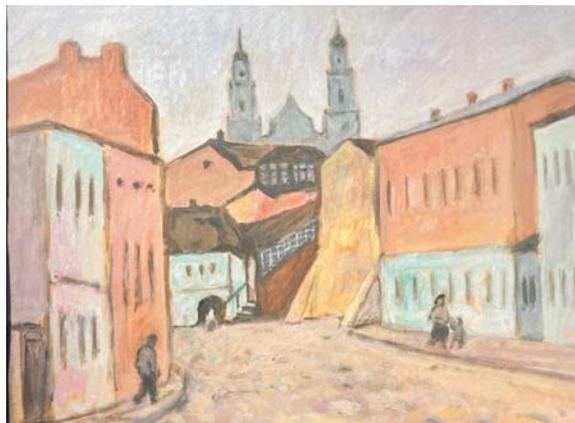
Так ці інакш, многае ў экспазіцыі можна назваць унікальнымі. Як не здзіўца знаёмому краявяду «Від з боку бальнічнага саду на плошчы Свабоды» (1919), ужо не пазнавальнаму пейзажу «Абрывістае ўзвышша Замкавай гары і веславанне на правым беразе Свіслачы» (1920-я) ці нетыповай кампазіцыі «Дом судзілішча Мінскага замка, які ўцалеў ад пажару і разбурэння» (1920) Язэпа Драздовіча? Як не спыніцца каля графічнага ліста «Вугал Ленінскай і Інтэрнацыянальнай у 1928 годзе» (1929), каля жывапісных пейзажаў «Двор па вуліцы М. Астроўскага» (1943), «На руінах Мінска» (1944) Мікалая Дучыца? Як не замераці каля мініяцюрных работ «Мінск» (творы 1945 і 1947 гадоў), «Мінск. Камароўка» (1963) Яўгена Красоўскага? Як прайсці міма палатнаў «Мінск. Поўдзень» (1960), «Зялёны Мінск» (1961) ды іншых Ізраіля Басавы? Для тых, хто любіць горад і хоча даведацца пра яго яшчэ болей, выстаўка «І ты закрусееш, наш Мінск старадаўні» абавязкова для наведвання. Пазнаёміцца з работамі, змешчанымі ў дзвюх залах выставачнага корпуса Нацыянальнага мастацкага музея (вул. Карла Маркса, 24), можна да 6 кастрычніка.

Жўгена ШЫЦЬКА, фота аўтара



Фрагмент экспазіцыі.

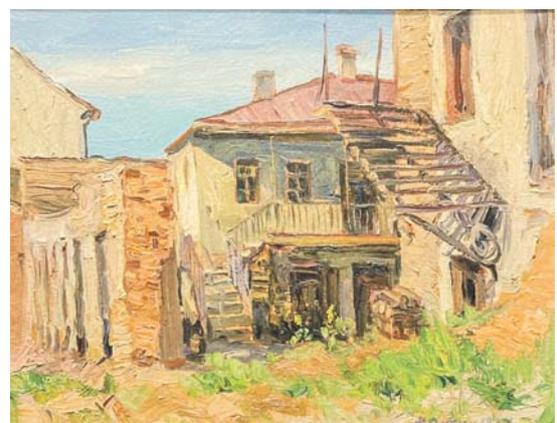
На гэтую тэму, між іншым, — новая выстаўка ў Нацыянальным мастацкім музеі. Яе назва «І ты закрусееш, наш Мінск старадаўні». — Дарэчы, ніводнага з вядомых вышэйпералічаных твораў



Меер Аксельрод «Саборная плошча» (з серыі «Успаміны аб Мінску»), 1968 г.



Фрагмент экспазіцыі.



Мікалай Дучыц «На руінах Мінска», 1944 г.

Зберагчы свой «Культурны код»

5 верасня ў беларускіх кінатэатрах адбылася прэм'ера новага фільма Кірыла Халецкага — «Культурны код». Гэта 35-хвілінная (першапачаткова планавалася 26 хвілін) дакументальна-ігравая стужка, якая распавядае пра дзяржаўныя сімвалы Беларусі — герб, сцяг і гімн, спецыяльна створаная да Дня народнага адзінства па заказе Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Пры дапамозе выразных мастацкіх сродкаў стваральнікі фільма плануюць абудзіць у беларусаў пачуццё гонару за сваю спадчыну, натхніць прадстаўнікоў маладога пакалення на вывучэнне гісторыі і традыцый, таму што сімвалы дзяржавы адлюстроўваюць суверэнітэт, незалежнасць і культурную ідэнтычнасць жыхароў нашай краіны.

— Гэта вельмі сур'ёзна падзея для нашай краіны, — адзначаў генеральны дырэктар Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» Юрый Аляксей. — Нягледзячы на невялікі хронаметраж фільма, бо гэта не поўны метр, атрымалася глыбо-



кае па сваім сэнсе кіно. У ім наш малады таленавіты рэжысёр Кірыл Халецкі паспрабаваў знайсці адказ на пытанне: што такое культурны код беларускай нацыі? А гэта цяпер вельмі актуальна.

— Калі хтосьці лічыць, што мы прапісвалі адказы на пытанні, то гэта не зусім так. Вы зможаце ў гэтым пераканацца, паглядзеўшы фільм, бо ўсе, хто ўдзельнічаў у апытанні, выказваюць свае думкі шчыра, як лічаць самі, — тлумачыць Кірыл Халецкі. — Афіцыйныя версіі, для чаго патрэбныя сімвалы і які сэнс у іх закладзены, раскажваюць выключна эксперты. Таксама ў фільме падмаецца тэма, чаму людзям падабаецца жыць у Беларусі ці, можа, лепей, наадварот, з'ехаць за мяжу... На гэтую тэму раскажваюць маладыя людзі, прывым іх адказы вельмі разгорнутыя і ідуць ад сэрца. Генеральны дырэктар Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» Юрый Аляксей перакананы, што гэты фільм настолькі важны для нашай краіны, што яго варта паказваць кожнаму школьніку, магчыма, у час класнай гадзіны, бо гэта нашы культурныя каштоўнасці, якія важна перадаць падрастаючаму пакаленню. Ён таксама нагадаў, што кінастудыя цяпер працуе над стварэннем дзіцячага анімацыйнага фільма патрыятычнай тэматыкі (у верасні яго завершаць).

Дык пра што новае кіно Кірыла Халецкага? Пра кіно Рэжысёр выкарыстоўвае свае стары трук з «Кіношнікаў», прывым спецыяльна. Галоўныя героі «Культурнага

кода» — кінарэжысёр і кінааператар, якія ствараюць разам дыпломную работу пра дзяржаўныя сімвалы Рэспублікі Беларусь. Іх ролі выканалі маладыя артысты Уладзіслаў Соладаў і Дар'я Лазарчык. У творчым працэсе, зразумела, не абыходзіцца без канфліктаў і непараўменняў, але ўсё ж дзяўчына і юнак знаходзяць агульную мову і ствараюць чужоўны фільм. Дарэчы, калі Уладзіслаў Соладаў ужо мае вялікі для свайго ўзросту акцёрскі вопыт, то Дар'я толькі скончыла Беларускае дзяржаўнае акадэмічнае мастацтваў, таму гэтая гісторыя аказалася для яе сімвалічнай, бо ў фінале стужкі яе гераіня таксама заканчвае Акадэмію мастацтваў.

— Здымкі «Культурнага кода» праходзілі восем дзён. Было задзейнічана каля 50 членаў здымачнай групы, працавалі яны вельмі зладжана і зрабілі фільм літаральна за лета. Усё знята ў Мінску: Оперны тэатр, Траецкае прадмесце, набыражная Свіслачы... Атмасферныя пейзажы дазваляюць яшчэ раз пераканацца ў прыгажосці нашага горада, — распавядае Кірыл Халецкі. — У фільме ёсць адсылкі да майёй першай работы «Кіношнікі». Тыя, хто ў тэме, і будучы глядзец уважліва, іх абавязкова знойдуць.

Ірына ПРЫМАК

Следам за птушкай Сірын

Сапраўдны падарунак для юных глядачоў сёлета рыхтуе Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» — першы беларускі анімацыйны поўнамэтражны фільм на аснове славянскай міфалогіі. Яго рабочая назва — «Песня Сірын». Першымі новымі мультфільмамі змогуць ацаніць наведвальнікі «Лістападзіка», паколькі такія планы ў кіношнікаў ёсць.

Аднак мы не сталі чакаць прэм'еры і спецыяльна для нашых чытачоў дэдаліся падрабязнасці стварэння «Песні Сірын» у рэжысёра-пастаноўчыка, мастацкага кіраўніка студыі маладзёжнага кіно «Беларусьфільма» Алены Туравай.

— На аснове міфалогіі стваралася многа фільмаў і мультфільмаў кінастудыямі розных краін свету, але ў асноўным гэта датычылася пантэона старажытнагрэчаскай, старажытнарымскай ці егіпецкіх багоў. Менавіта таму дзеці добра іх ведаюць, а сваіх славянскіх — не, — тлумачыць Алена Віктараўна з'яўленне ідэі прысвяціць беларускі мультфільм менавіта славянскай



Алена Турава паказвае мадэль чароўнага дуба.

дзякуючы калабарыцы з адной беларускай анімацыйнай студыі, мы замахнуліся на такі вялікі крок у беларускім анімацыйным кіно, як поўнамэтражнае фэнтэзі ў фармаце 3D, — згадвае Алена Турава. — Работа аказалася хоць і цікавая, але вельмі карпатлівая. Распірацоўвалася ўсё да дробязяў. Патрэбна было прыдумаць не толькі знешні выгляд усіх персанажаў, але і ўсіх лакацый: як будуць выглядаць флора і фаўна ў свеце фэнтэзі. І ў гэтым пытанні стваральнікі анімацыйнага фільма вылучылі кэмліваць. Дзякуючы макраздымкам некаторых раслін, якія існуюць насамрэч, але мы іх звычайна не заўважаем з-за іх невялічкага памеру, атрымалася прыдумаць чароўныя расліны. Напрыклад, можна будзе пабачыць вялікі мох.

Спачатку былі чарнавыя, пасля каларыяныя эскізы. Далей усё мадэлявалася з пластыліну, каб ацаніць, як гэта будзе ў аб'ёме з улікам маштабу ў дачыненні да саміх персанажаў, у якім месцы адбываецца той ці іншы эпізод сцэны, як перамяшчаюцца героі. Нюансаў вельмі многа! — Алена Турава раскавае пра творчы працэс стварэння свету фэнтэзі. — Толькі пасля гэтага мы перавезлі лакацыі на студыю «Кабінкап», дзе і стваралася сама анімацыя. Паверце, каб стварыць фэнтэзі-свет па матывах славянскай міфалогіі, нам давялося перагледзець шмат арнаментаў, вышыванак, паглыбіцца ў вусную творчасць славян. Сусветы атрымаліся сапраўды чароўныя!

Згодна са славянскай міфалогіяй, Сусвет дзеліцца на тры светы: верхні, дзе ўладарыць Пярун-грымавержац і яго жонка Макош, багіня жаночага шчасця і сямейнага дабрабыту, сярэдні — рэальны свет, дзе жывём мы, і ніжні, дзе ўладарыць заступнік жывёл, бог чаруніцтва, багачца і мастацтваў Велес, які можа ператварацца ў Ваўка і Мядзведзя. Па звычайце, злая багіня смерці Паліяндра хоча парушыць сусветную раўнавагу і таму робіць усё, каб Пярун і Велес сапсавалі свае стасункі і распачалі вялікую бойку, якая прывядзе да гаспадарання Паліяндры.

Зразумела, усіх сакрэтаў мы раскрываць не станем. І ўсё ж, каб юныя глядачы захацелі прысці ў кінатэатры на прэм'еру, крышчак раскажам, пра што ж распавядае «Песня Сірын». Сложат такі: два сябры — звычайныя школьнікі. Матвей — вельмі разумны, захапляецца пра-

ктычнай арніталогіяй і вядзе пра яе блог, Дзіма — добры наўны юнак, які верыць у цуды, ва ўсе расповеды пра чароўны свет, чытае з ахвотай коміксы. Аднойчы яны паехалі на дачу ў час летніх канікул. З-за доўгіх дажджоў дарогу размыла, таму дзеці вырашылі пайсці праз лес і яшчэ заадно сфатаграфавалі там зялёную для блага Мацвея. Аднак яны заблукалі і раптоўна знайшлі вялікую, нават дзіўную птушку і, вядома, захацелі сфатаграфавалі яе. Гэта і аказалася Сірын, якая жыве ў ніжнім свеце. Аднак птушка не дазволіла сфатаграфавалі, выхпіла тэлефон з рук і разам з ім заляцела ў дупло магутнага дуба, які расце на чароўнай паляне: усюды — дождж, а на ёй чамусці — сонца. Корні дрэва ўходзяць



Багіня Макош.

глыбока пад зямлю, а крона — у неба, а насамрэч гэта не проста дуб, а партал у іншы свет. Такім чынам хлопцы трапілі ў славянскую казку.

Акрамя птушкі смутку Сірын, у гэтай гісторыі будуць яшчэ дзве крылатыя прыгажуні (яе сёстры), знакавыя для славянскай міфалогіі, — Алканост (птушка шчасця, якая жыве ў верхнім свеце і выконвае жаданні) і Гамаюн (жыве ў нашым свеце на легендарным востраве Буяне). Ёсць і яшчэ адна галоўная гераіня — дзяўчынка Кася — насамрэч гэта Кастрома, якая шукае свайго брата-блізняка. Згодна са славянскай легендай, гэта выкрадзены ў дзяцінстве птушкай Сірын Купала — бог летняга сонца і ўраджаю.

— Гэта фэнтэзі, таму мы не паказваем усё, як было насамрэч, заплававаны фантазіяныя моманты на аснове славянскай міфалогіі, — тлумачыць Алена Турава. — Нездарма адзін з персанажаў скажа, што існуе тысяча варыянтаў прачытання гэтай гісторыі, а мы раскажам свой. Вельмі спадзяёмся, што ён падштурне юных глядачоў яшчэ больш зацікавіць гісторыяй і нашай культурай, каранямі. У гэтага мультфільма не толькі забаўляльная, але і асветніцкая роля. Лічу, з 10 гадоў яго можна глядзець дакладна.

Дарэчы, Алена Турава таксама з'яўляецца аўтарам песень у гэтым мультфільме (музыку да іх напісаў Леанід Шырын). І ўсе яны розныя: калыханка, танцавальная фінальная... У адной з песень нават ёсць славянскія магнічныя закляванні.

Работу над «Птушкай Сірын» ускладніла адсутнасць пісьмовых дакументаў, давялося сапраўды праявіць вялікую фантазію, каб сучаснаму глядачу было цікава знаёміцца са славянскай міфалогіяй.

Ірына ПРЫМАК



Галоўныя героі — Мацвей, Дзіма і Кася.

міфалогіі. — Лічу гэта вялікай крыўдай і недахопам, бо ў нас багатая культура, у славян вельмі цікава паказана, як пабудаваны Сусвет, які існуюць узаемазвяззі чалавека і прыроды. У нас хапае персанажаў, які і ў той жа старажытнагрэчаскай абойме, толькі яны свае і не растражываны. Можна сказаць, мы ў гэтым сэнсе п'янеры, таму што толькі цяпер звярнуліся да сваіх каранёў.

Гісторыя сцэнарыя новага мультфільма даволі цікавая. Аказваецца, ён ужо быў у партфелі «Беларусьфільма» некалькі гадоў як сцэнарый-пераможца аднаго з конкурсаў Нацыянальнай кінастудыі. І, пэўна, настаў той самы ідэальны момант, калі знайшлася магчымасць запусціць поўнамэтражнае кіно.

— Гэта свайго роду эксперымент, бо дагэтуль у Беларусі яшчэ не стваралася поўнамэтражных мультфільмаў у фармаце 3D. Так, раней быў дзіцячы мюзікл «Зоркі сёмага неба», але ён запускаўся як серыя 13-хвілінных фільмаў, якія мы потым аб'ядноўвалі ў адно цэлае. Нам было так зручнай па вытворчых прычынах: калектыву ў нас не такія вялікія, рэсурсы не хапала. А цяпер,



Птушка Сірын.

Чаго чакаць ад новага сезона ў Купалаўскім?

105-ы тэатральны сезон стартваў у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Будынак зноў напоўніўся глядачамі, а тэатральная зала ператварылася ў месца шчырых усмешак і гучных апладысмантаў.

З адкрыццём новага сезона ўсіх прысутных павіншаваў першы намеснік міністра культуры Валерый Грамада. Ён адзначыў, што ў папярэднім сезоне калектыв тэатра працаваў плённа, прадстаўляючы новыя пастаноўкі, пры гэтым захоўваючы поспех і класічных рэпертуарных спектакляў, такіх як слаўная «Паўлінка».

— Сапраўды, гэтаму тэатру ўдзяляецца асабліва ўвага з боку кіраўніка дзяржавы, урада, Міністэрства культуры. Напэўна, перш за ўсё таму, што яго гісторыя — гэта своеасабліва гісторыя нашай краіны. За апошнія гады калектыв значна амаладзіўся, але захаваў тэатральныя традыцыі і прафесійнае майстэрства, — адзначыў ён.

Дык чым жа парадзе глядачоў Купалаўскі ў новым сезоне? Кіраўніцтва запэўніла, што рэпертуар плануецца папоўніць не менш як чатырма пастаноўкамі. Па словах мастацкага кіраўніка Вольгі Няфёдавай, некаторыя праекты знаходзяцца на стадыі перагавораў.

— У найбліжэйшы час, спадзяюся, абудзецца супрацоўніцтва з рэжысёрам Дзмітрыем Акімавым, прадстаўніком Расійскай Федэрацыі, які ўжо рабіў спектакль «А зоры тут ціхія», — паведаміла яна. — Гэтым разам будзе працаваць над спектаклем на Дастаўскаму «Дзядзькаў сон». Пастаноўка аб асабістым чалавечым пытанні, аб адносінах, блізкіх, сквапнасці, аб тым, што ўсё ж кіруе светам: душа ці грошы?

Больш за тое, у планах — работа над пастаноўкай «Брама неўміручасці» на камедыі Кандрата Крапівы,



а таксама спектакль па творы беларускага драматурга Улады Альхоўскай.

У сваю чаргу Генеральны дырэктар тэатра Аляксандр Шастакоў заявіў, што ў новым тэатральным сезоне запланавана шмат розных гастрольных паездак, у тым ліку творчых абменаў:

— У 2021 годзе ў нас было да 10 паездак, у 2022-м — 51, у 2023-м — 47. У 2024-м у першай палове зрабілі больш за 30 паездак, імкнучыся падтрымліваць ранейшы ўзровень.

У найбліжэйшых планах два спектаклі ў Белаазёрску, прыме ўдзел у міжнародным тэатральным фестывалі «Белая вежа».

Акрамя таго, Аляксандр Віктаравіч дадаў, што вядзецца работа над абнаўленнем сувенірнай прадукцыі. Не могуць не ўразіць яркія драўляныя фігуркі з галоўнымі героямі культавага спектакля «Паўлінка», якія былі прадстаўлены журналістам падчас

прэс-канферэнцыі. Генеральны дырэктар запэўніў, што ў далейшым сувенірная прадукцыя будзе даступна шырокаму глядачу.

Спецыяльна да юбілейнага 105-га тэатральнага сезона створаны мастацкі немаркіраваны канвэрт. Сімвалічна, што менавіта ў дзень адкрыцця прайшла цырымонія ўрачыстага гашэння. Таксама была прадстаўлена экспазіцыя, на якой можна было ўбачыць мастацкія канвэрты з выявай асноўных гістарычных этапаў развіцця Купалаўскага тэатра.



Па-сапраўдному адчуць урачыстае адкрыццё новага тэатральнага сезона ўсе прысутныя змаглі, калі празвінеў трэці званок і пачалася «Паўлінка». Цудоўная камедыя, якая ўжо стала сапраўдным сімвалам Купалаўскага.

Лізавета ГОЛАД, фота аўтара

На сцэне жыцця няма антракту

Жыццё — тэатр, у якім кожны з нас — акцёр і рэжысёр свайго жыццёвага спектакля. Лёс юбіляра года, заслужанага артыста Беларусі, прадстаўніка сталічнай тэатральнай эліты з бярэзінскімі каранямі Барыса Барысэнка — быццам захапляльная аповесць з жыццёва-драматэатральнай назвай «Антракту няма на сцэне жыцця». Бенефіс-партрэт земляка «Талент са сцэны не сходзіць, талент на пенсію не выходзіць» у фармаце творчага праекта Бярэзінскай раённай бібліятэкі «Вядомыя бярэзінцы ў сталіцы» быў прадстаўлены жыхарам райцэнтра Берасіно, дзе нарадзіўся майстар сцэны.



У афармленні рэтрафотаздымкаў ажылі простыя сюжэты біяграфіі, партрэт земляка з рэдкім акцёрскім дарам атрымаўся простым, зразумелым і блізкім — без рэтушы і грывы. 22 ліпеня 1934 г. у бацькоўскай хаце на вуліцы Красіна, 16 пачалі пісацца першыя старонкі мажорнай аповесці дзяцінства з адным бездакорным героем. Удаляе спалучэнне імені з прозвішчам гучала кодам на ўдачу і шчасце ў квадраце. Аднак святлыя зараніцы дзяцінства былі нядоўгімі. Год, калі хлопчык павінен быў пайсці ў школу, супаў з пачаткам вайны. 7-гадовы Барыс добра запомніў, як літаральна на другія суткі вайны бамбілі родны пасёлак і былі разбураны два жыллыя дамы па вуліцы Красіна; як адступалі савецкія войскі праз мост цераз Бярэзіну; як на суседняй вуліцы Інтэрнацыянальнай акупанты абсталявалі яўрэйскае гета... Аднак пакултвае галоднае дзяцінства не змяніла характар хлапчука. Душой ён цягнуўся да святла: так выпрамяляюць галоўкі, цягнуцца да сонца прымятыя дажджом і ветрам кветкі. Адышла вайна — расчыніўся шлях да светлага дня. 10-гадовым пераросткам жывы, шчупленькі хлапчук пайшоў у бярэзінскую школу № 2. Там цягнуўся да ведаў, дзякуючы настаўніцы рускай мовы і літаратуры Ганне Бабанінай, захапіўся чытаннем, наведваў школьны драмгурток, бегаву ў кіно (у 1945 годзе ў Берасіне з'явілася першая пастаноўка). Выпрошваў у бацькоў 5 капеек на аплату ўзносаў, каб заісаціца

ў гурткі і секцыі. У 1947 годзе ўзнавіў дзейнасць самадзейны тэатр раённага Дома культуры, і хлопчык адчуў магію тэатральнай сцэны. А яшчэ Барыс меў спартыўныя задаткі, быў залічаны ў зборную раёна, якая на I Усеаўскай спартакіядзе сельскіх фізкультурнікаў заняла 4-е месца.

Пасляваеннае пакаленне было практычным. Маці-настаўніца, магчыма, марыла бачыць сына педагогам. Аднак на раздарожжы выбару прафесіі спартсмен і рамантык здолел не здрадзіць залатакрылым жураўлю мары, калі ў дзверы стукалася сініца. Выбраў тэатральны інстытут: не таму, што талент не даваў спакою, а з-за сваёй дзёрзкай самаўпэўненасці і маладога адчування сваіх сіл. Мышы — у норах, а арлы — калія зорак! Тэатральны сталічны бастыён быў узяты! У 1952 годзе Барысэнка паступіў з першага заходу, вытрымаў конкурс і быў залічаны на першы курс акцёрскага факультэта тэатральнага інстытута (цяпер Беларуска акадэмія мастацтваў) у акцёрскую майстэрню таленавітага артыста, рэжысёра-педагога Дзмітрыя Арлова. Інстытут стаў агульным домам, у якім бярэзінскі хлопчак правёў чатыры гады. Унікальная творчая навучальная ўстанова, як і сакурснікі. Равеснік, усяго два дні розніцы ў даце нараджэння 1934 года Генадзь Габрук — у перспектыве акцёр Нацыянальнага тэатра, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржпрэміі

БССР і СССР, легендарны выканаўца ролі Васіля Дзятліка ў спектаклі «Людзі на балоце» (1966 г.). У лёсавызначальны 1956 г. арганізатар і першы рэжысёр Рэспубліканскага тэатра юнага глядача — заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Лідзія Мазалеўская набірала акцёраў у новазаснаваны тэатр, і перспектыўнага выпускніка тэатральнага інстытута Б. Барысэнка запрасілі ў трупы з акладам 600 рублёў (у сярэдзіне 1950-х такая зарплата акцёра была раўназначная грашоваму ўтрыманню палкоўніка УС, зарплате міністра саюзнай рэспублікі, крыху вышэй зарплаты ўрача (520 рублёў), ніжэй зарплаты настаўніка (740 рублёў).

Так, Барысэнка парадніўся з ТЮГам з часу заснавання тэатра — спачатку як новае звяно ў арганізме, які потым рос з рэпутацыяй вядучага спецыяліста трупы. Лёс распарадзіўся на доўга — больш чым на паўвека — затрымацца ў родным тэатры. Барысэнка умеў быць у лёсе ТЮГа не лішнім, перажыў крывізі 90-х і застаўся запатрабаваным. Ужо з першых роляў звярнуў на сябе ўвагу: дэбют у ролі медыка Мішы ў спектаклі «Тры салаўі», д. 16» (1957) атрымаўся паспяховым. За гады творчай дзейнасці Барысэнка сыграў звыш 100 розных непаўторных роляў з шырокім дыяпазонам: ад паэта М. Багдановіча ў «Зорцы Венеры» да Бобчынскага ў «Рэвізоры». На рахунку артыста — героі розных статусаў: дзед Талаш, сэр Генры Баскервіль, дон Луіз, кароль Людовік XIII, пастар, настаўнік... Талент і чуйнае сэрца акцёра — пропуск у любую эпоху, любое стагоддзе. У дзіцячых спектаклях акцёра ТЮГа шмат казачных герояў. Праз паводзіны раслін і жывёл артыст перадаваў дзеям прыгажосць роднай прыроды, добрыя пачуцці, любоў да навакольнага свету. Не сорамна акцёру кіно Б. Барысэнку за свае ролі ў кінафільмах «Сярод добрых людзей» (1962), «Мары насустрач» (1963), «Кампанэра» (1964). Прывабны тэмбр, дакладнае слова заўсёды пакідалі добрыя ўражанні ў прыхільнікаў таленту Барысэнка ў радыё- і тэлепастаноўках.

У зорны 1969 год званне заслужанага артыста Беларусі было прысвоена 35-гадоваму Барысэнку пасля 13 гадоў плённага акцёрства. У 2014-м 80-гадовага майстра сцэны ўганаравалі ордэнам

Ф. Скарыны. Барысэнка належаў да той катэгорыі артыстаў, у якіх ідэальная супалі акцёрскі талент і найлепшыя чалавечыя якасці: інтэлігентнасць, прыродная далікатнасць, дабрыва, аптымізм. На сцэне — артыст, у жыцці — рэаліст, ён быў і застаецца чалавекам малых патрэб і малаго камфорту для сябе. З жонкай Тамарай яны пражылі ў згодзе і творчым саюзе 64 гады, супалі па законе гармоніі ў адносінах да людзей, падзей і тэатра (нарадзжэнка Гродна Тамара Сцяпанавна была рэжысёрам на тэлебачанні). Кожны трымаў планку ўнутранай прыстойнасці на аднолькавай вышыні. На жыццёвым табло акцёра — 90-гадовая салідная дата. Ён з пароды доўгажыхароў (матуля пражыла 101 год). Радуецца за сённяшні лёс роднага тэатра. Колішні выкладчык Акадэміі мастацтваў лічыў работу з моладдзю асалодай, любіў жартаваць: «Старасць — гэта дрэнная звычка, якую не паспяваюць набыць занятыя людзі».

Таленавітая дачка таленавітага бацькі — заслужаная артыстка Беларусі, тэлежурналіст, дыктар і тэлеведучая Алена Спірыдовіч. Муза «Славянскага базара» (звыш 30 гадоў выдучага, твар і голас гэтага віцебскага форуму), любіміца мільёнаў глядачоў і сімвал беларускага тэлебачання. Мае ім'янную памятную плітку на Алеі зорак, адзначана спецыяльнай узнагародай Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «Праз мастацтва — да міру і ўзаемапаразумення». Без яе не абыходзіцца вядомыя расійскія фестывалі — сочыянскі «Кінатаўр» і маскоўскі «Лики любви». Гэта пры тым, што ў Маскве ёсць з яго выбіраць, разумніцы і прыгажуні не ў дэфіцыце. Відаць, мэтры ТБ і кіно ведаюць у гэтым толькі.

На мерапрыемстве ў раённай бібліятэцы гараджане ахвотна дзяліліся ўспамінамі пра земляка, выказвалі свае ўражанні аб яго творчай дзейнасці, адравалі паэтычныя радкі і музыкальныя дывертывы. Камерная абстаноўка, шчырасць зносінаў спрыялі гэтаму. Тэатральная аповесць-прывісцёнае земляку перагорнута, ды сустрачы бярэзінскіх прыхільнікаў мастацтва і літаратуры на падмостках тэатра з назвай «Жыццё» будучы працягнуты. Бібліятэчны праект «Горад — гэта мы!» не даць засумаваць.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

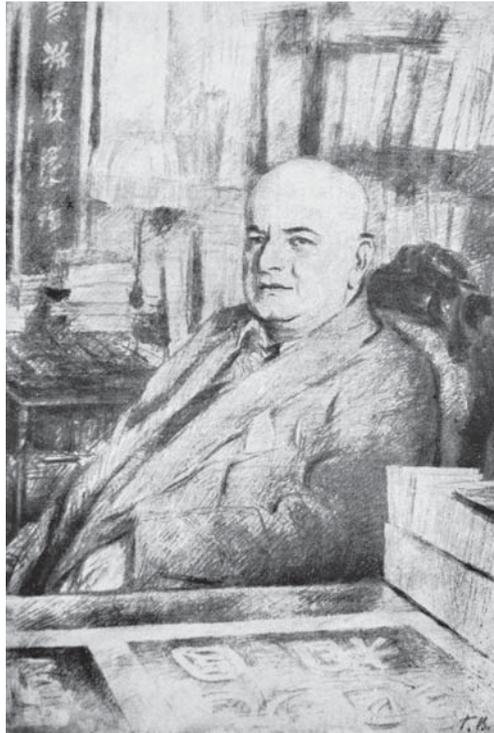
Галасы з Паднябеснай

Нагодой для распрацоўкі нашай тэмы стала з’яўшчынае знаёмства з артыкулам Паўла Беркава «Першыя пераклады з кітайскай мовы на беларускую», апублікаваным у часопісе «Беларусь» (1954, № 10), які стаў зыходным пунктам архіўных росшукаў. Невялікі тэкст практычна ніколі не становіўся аб’ектам даследчыцкай увагі, хоць для аўтара меў асаблівае значэнне. Пацвярджэнне таму — уключанасць дадзенай пазіцыі ў кнігу «Павел Навумавіч Беркаў (1896—1969)» (Масква, 1982), што выйшла ў серыі «Матэрыялы да біябібліяграфіі навукоўцаў СССР» з уступным артыкулам акадэміка Дзмітрыя Ліхачова.

Капсула часу

Публікацыя сямідзесяцігадовай даўнасці змяшчае некалькі вельмі важных сентэнцый, якія парадасальным чынам зніклі на многія дзесяцігоддзі з поля зроку літаратуразнаўцаў і культурологаў.

Павел Беркаў апісаў пераклады дзвюх навел Пу Сунліна (псеўд. Ляо Чжай; 1640—1715), зробленыя спецыяльна для газеты «Наша Ніва» прыват-дацэнтам Пецябургскага ўніверсітэта Васілём Аляксеевым і апублікаваныя на старонках названага выдання ў №№ 23/24, 28 за 1910 год: «Даос з гор Лао», «Гульня мячом у падводным царстве». Пры гэтым аўтар адзначаў: «У маім невялікім зборы матэрыялаў па беларускай літаратуры захоўваюцца два рэдкія выданні, якія з’яўляюцца, як мне вядома, першымі перакладамі з кітайскай мовы на беларускую».



Акадэмік Васіль Аляксееў.
З партрэта работы Георгія Вярэйскага, 1949 г.



«Фея з Яшывага возера дорыць Вам шмат гадоў жыцця».
Кітайскі народны малюнак. З калекцыі В. Аляксеева.

Меліся на ўвазе не раздрукоўкі газетных старонак, а менавіта асобныя адбіткі з двухбаковым тэкстам і выходнымі данымі. П. Беркаў указваў канкрэтныя памеры аднаго з аркушаў (31 на 18,5 см). Артэфакты былі атрыманы аўтарам у падарунак ад акадэміка Васіля Аляксеева ў 1947-м і яго ўдавы, Наталлі Міхайлаўны, у 1954 г.; спробы прасачыць іх месцазнаходжанне пакуль не прынеслі жаданых вынікаў.

Сенсацыйнасць сведчанніў аўтарытэтнага бібліяграфа і кнігзнаўца заключачаецца ў тым, што адбіткі перакладаў дагэтуль не вядомы вучоным, не значацца яны ні ў адным даведачным выданні па гісторыі беларускага друку.

Васіль Аляксееў не толькі пераклаў два тэксты Ляа Джая, але і суправадзіў казку «Гульня мячом у падводным царстве» адмысловай ілюстрацыяй — народным кітайскім малюнкам з уласнай калекцыі.

Падагульняючы свой часопісны артыкул, П. Беркаў акцэнтаваў увагу на наступным: «...выдатны рускі кітаязнаўца сярод іншых заслуг перад навукай і культурай мае яшчэ і тую заслугу, што ён удзельнічаў у развіцці беларускай літаратуры і ўзбагаціў яе сваімі першымі перакладамі з кітайскай мовы».

Архіўны плён

У фондзе старадрукаваных выданняў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі намі выяўлены машынапіс і рукапісныя праўкі артыкула прафесара П. Беркава «Першыя беларускія пераклады з кітайскай мовы. (Да гісторыі газеты «Наша Ніва»)». Параўнанне з тэкстам, апублікаваным у «Беларусі», адназначна ўказвае на архіўныя матэрыялы як першакрыніцу, моцна скарачаную і перакладзеную спецыяльна для часопіса.

Асаблівую каштоўнасць аўтэнтычнаму тэксту надае тое, што, па словах аўтара, гісторыя перакладаў і адбіткаў, біяграфія інтэрпрэтатара былі прадстаўлены «з вусных тлумачэнняў акад. Аляксеева і з маіх бібліяграфічных пошукаў».

Адносна жыццяпісу вучонага, аўтарытэтнага спецыяліста па культуры ўсходняй краіны, у першакрыніцы чытаем наступнае:

«Выбітны савецкі кітаязнаўца В. М. Аляксееў скончыў у 1902 годзе факультэт усходніх моў Пецябургскага ўніверсітэта і неўзабаве — у 1904 годзе — вытрымаў іспыт на ступень магістра кітайскай славеснасці. З 1906 да 1909 года В. М. Аляксееў правёў у Пекіне, дзе на кітайскай мове выкладаў ва ўніверсітэце рускую мову.

Знаходжанне ў Кітаі і дзве пазнейшыя паездкі ў Пекін далі нябожчыку навукоўцу магчымасць набыць выключную зрудыцую ва ўсіх галінах кітаязнаўства. У Пекіне В. М. Аляксееў пачаў збіраць сваю славутую калекцыю кітайскіх народных малюнкаў. Сярод іх асаблівую каштоўнасць уяўлялі ілюстрацыі да найбольш папулярных твораў кітайскіх класікаў.

Пра ступені кар’ернага росту: «У 1909 годзе В. М. Аляксееў быў зацверджаны ў званні прыват-дацэнта Пецябургскага ўніверсітэта. З 1918 года ён займаў кафедру кітайскай філагіі Пецярградскага ўніверсітэта, у 1923 годзе яго абіраюць у

члены-карэспандэнты Акадэміі Навук СССР, а 12 студзеня 1929 года ў сапраўдныя члены».

Культурнае прыцягненне

Абставіны і аўтарскія меркаванні наконт публікацый на старонках газеты «Наша Ніва» ў 1910 годзе адлюстраваны ў некалькіх абзацах машынапісу:

«З’яўленне гэтых перакладаў з кітайскай у беларускім друку тлумачыцца наступным чынам.

Летні свой адпачынак у 1910 годзе В. М. Аляксееў праводзіў у Вілейскім павеце Віленскай губ. на дачы; тады ж ён пазнаёміўся з сябрамі рэдакцыі газеты «Наша Ніва».

Жавы, таварыскі, надзвычай цікавы і дасціпны суразмоўца, В. М. Аляксееў валодаў здзіўснай здольнасцю захапляць слухачоў сваімі аповедамі пра Кітай і кітайскую культуру.

У яго вобразным, яркім і ў той жа час дакладным апісанні стары Кітай з яго глыбока самабытнай, мудрай і надзвычай чалавечнай нацыянальнай спецыфікай паўставаў як жывая і абаяльная з’ява сусветнай гісторыі. Размовы з В. М. Аляксеевым, які доўжыліся часам гадзінамі, ператваралі ў яго бліскучыя маналогі, у цэлыя лекцыі, якія зіхацелі дасціпнасцю, былі насычаныя фактычным матэрыялам і тонкімі абагульненнямі. Каму хоць раз даводзілася бываць у цудоўнай кватэры-музеі В. М. Аляксеева ці, прынамсі, чуць яго займальныя імпрывізацыі, той на ўсё жыццё захоўваў памяць аб гэтым здзіўсным чалавеку і набываў цікавасць да яго любімага Кітая.

Зацікавіў ён сваімі аповедамі і беларускіх пісьменнікаў, якія гурталіцы вакol «Нашай Нівы», і яны прапанавалі яму надрукаваць сее-тое з кітайскіх аўтараў».

У газетнай публікацыі пазначана канкрэтнае месца, дзе Васілём Міхайлавічам у 1910 годзе былі зроблены пераклады, — Карлсберг Вілейскага павета, Віленскай губерні; сёння гэта вёска Карлсберг у Мінскім раёне. Маёнтак належаў Андрэю Снітку (1866—1922), археолагу, этнографу, краязнаўцу.

У накідах да біяграфіі Антона Лявіцкага (псеўд. Ядвігін Ш.), што захоўваюцца ў фондах ЦНБ НАН Беларусі, Ванда Лёсік, дачка пісьменніка, адзначала: «На вечарах Радашкоўскай інтэлігенцыі і ў Карлсбергу (маёнтak Снітко) недалёка ад Радашковіч Ядвігін Ш. выступае з дэкламацыйнай вершаў Багушэвіча, Дуніна-Марцінкевіча і інш.»

Не выключана, што ідэя перакладаў належыць менавіта А. Лявіцкаму, які ў 1909—1910 гадах жыў у Вільні і працаваў у рэдакцыі газеты «Наша Ніва» на пасадзе сакратара, загадчыка літаратурнага аддзела.

Гэтыя ды іншыя меркаванні паўстаюць пасля знаёмства з артыкулам і архіўнымі матэрыяламі з фондаў ЦНБ НАН Беларусі. Далейшая распрацоўка гэтай тэмы павінна даць цікавыя плён.

Ілюстраваныя матэрыялы з фондаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі.
Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук



Вокладка кнігі Ляа Чжай «Апавяданні пра людзей незвычайных» (пераклад, прадмова і каментарыі акад. В. М. Аляксеева). Масква — Ленінград, 1937 г.



Ілюстрацыя да казкі Пу Сунліна (Ляа Джая) «Гульня мячом у падводным царстве». «Наша Ніва», 21 ліпеня 1910 г.

Нам засталася спадчына

Пісьменніцкая дэлегацыя Віцебшчыны адной з першых прыбыла ў Івацэвічы Брэсцкай вобласці, каб прыняць удзел у святкаваннях XXXI Дня беларускага пісьменства. Гэта адна з рэдкіх магчымасцей, дзе можна і на іншых твораў паглядзець, і сябе паказаць, пабачыць, як на самай справе ацэньваюць твае мастацкія здабыткі.

І, канечне ж, у цэнтры ўсеагульнай увагі адразу аказалася кіраўнік пісьменніцкай суполкі Прыдзвінскага краю, вядомая паэтэса, адзначаная дзяржаўнымі ўзнагародамі — медалём і ордэнам Францыска Скарыны, шматлікімі міжнароднымі і рэспубліканскімі літаратурнымі прэміямі, у тым ліку Нацыянальнай літаратурнай прэміяй Беларусі Тамара Краснова-Гусачэнка. Спачатку Тамара Іванаўна выступіла і правяла аўтограф-сесію на пляцоўцы выдавецтва «Мастацкая літаратура», паколькі сёлета ў гэтым выдавецтве пабачыла свет яе новая кніга паэзіі пад красамоўнай назвай «Прышлі времена». Гэтая кніга выклікала вялікую цікавасць у мясцовых чытачоў, літаральна разляцелася сярод сапраўдных аматараў паэтычнай творчасці. Але тыя, хто не змог набыць яе ў гэты дзень, няхай не засмучаюцца. Кнігі можна купіць у магазінах ААТ «Белкніга» па ўсёй нашай краіне. У выпадку неабходнасці выдавецтва надрукуе і большы тыраж, каб задаволіць патрэбы ўсіх чытачоў.

Бяруць станоўчы прыклад з Тамары Красновай-Гусачэнка ў вельмі адказным стаўленні да паэтычнай творчасці, умённі адлюстраванні ў вершаваных радках, глыбокіх вобразах і параўнаннях падзеі слаўнага мінулага і сучаснасці, духоўны, сямейны каштоўнасці, прыродны адметнасці нашага роднага краю і іншыя паэты Віцебшчыны. Гучнымі апладысмантамі віталі мясцовыя жыхары і госці з ўсёй Беларусі чытанне вершаў на спецыяльна выдзеленай на свяце пляцоўцы «Слова пісьменніка» Васілём Калтуновым, Сяргеем Красавым, Мікалаем Намеснікавым, Ірынай Радзіхоўскай з Віцебска, Інай Мароз (Саламаха) і Лідзіяй Піскун з Полацка, Мікалаем Гарбачовым з Лепеля. Таму мжовлі ўзнікала думка, што ўсе яны таксама дастойныя з цягам часу быць ушанаваны той жа Нацыянальнай літаратурнай прэміяй. Напрыклад, Мікалай Гарбачоў не толькі прачытаў вершы «Мне не забыць тваіх вацэй...», «На кожным кроку ў жыцці...» «Я бачу цябе наскрозь...», «Шчырай працаўніцы», але і паведаміў, што сёлета штомесяц пісаў і друкаваў у раённай газеце «Лепельскі край» па два-тры апавяданні на тэматыцы 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, расказваў аб франтавіках і партызанах — ураджэнцах Лепельшчыны, у тым ліку тых, якім за падзвігі было прысвоена ганаровае званне Героя Савецкага Саюза. Прадэкламаваў Мікалай Гарбачоў і верш



сваёй жонкі Святланы Якубоўскай — беларускай паэтэсы з Лепельшчыны, лаўрэата літаратурнай прэміі імя Пятруся Броўкі Віцебскага аблвыканкама (2018 год) пад назвай «Тваімі сляжынкамі крочу, Кузьма...» — прысвечаны камандзіру партызанскага атрада знакамітай бригады «Жалызняк» Кузьму Адамавічу Аўтушку. Бригада яшчэ ў 1942 годзе вызваліла ад гітлераўцаў гарадскі пасёлак Бягомль, прымала тут на аэрадроме самалёты з Вялікай зямлі, забяспечвала такім чынам нават вывоз за лінію фронту цяжка параненых народных месціцаў і мясцовых дзяцей, каб яны не сталі ахвярамі фашызтаў.

Дарэчы, у дэлегацыю Прыдзвінскага краю ўваходзіў адзін «чысты» празаік Сяргей Трафімаў, які разам са сваёй жонкай піша выдатныя празаічныя творы для дзяцей.

Суправаджаў твораў і дапамагаў ім ва ўсім намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і па справах моладзі Віцебскага аблвыканкама Анатоль Мікалаевіч Гуцуляк.

З цікавасцю пазнаёміліся ўдзельнікі дэлегацыі Віцебшчыны з разгорнутымі ў Івацэвічах святоточнымі тэматычнымі павільёнамі «Сучасная Беларусь», «Беларусь памятае», «Зроблена ў Беларусі» і «Слова пісьменніка», у тым ліку парадаваліся вялікім творчым дасягненням

сваіх калег па прыя — членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі з іншых абласцей нашай краіны і горада Мінска. Прынамсі, на пляцоўцы «Зроблена ў Беларусі» былі прадстаўлены беларускія выданні, якія сталі пераможцамі нацыянальных і міжнародных конкурсаў «Мастацтва кнігі».

Не змагла нікога пакінуць раўнадушным і галоўная літаратурная падзея года — узнагароджанне пераможцаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі, шчодра аздобленае музычнымі нумарамі, выступленнямі разнастайных эстрадных артыстаў. Некалькі песень выканаў на свяце нават легендарны вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры». Невыпадкова як у «партэры», так і на «галёрцы» цэнтральнай плошчы горада Івацэвічы літаральна яблыку не было дзе ўпасці — так шмат тут сабралася людзей, асабліва моладзі з дзецьмі.

У будучым годзе XXXII Дзень беларускага пісьменства пройдзе на Гродзеншчыне, у горадзе Лідзе. Члены Саюза пісьменнікаў Беларусі з Прыдзвінскага краю з задавальненнем прымуць у ім удзел, каб парадаваць мясцовых жыхароў і шматлікіх гасцей з усёй нашай цудоўнай краіны сваімі новымі высокамастацкімі творами.

Мікалай АЗЕРНЫ,
фота аўтара

зваротная сувязь

Легенды мінулага і не толькі

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя выходзіць праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партреты». У чацвер прагучыць публіцыстычная перадача Настассі Ермалюк «Свет мастацкага слова». У нядзелю і панядзелак да ўвагі слухачоў — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча. З навінкамі беларускіх выдавецтваў пазнаёміць публіцыстычны суботні праект «Кнігарня».

Праграма «Літаратурная анталогія» на буднях прапаноўвае апавяданні Васіля Быкава — чытае артыстка Маргарыта Захарыя. У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана Шамякіна «Вялікая княгіня». Чытальнікам выступае заслужаны артыст Беларусі Ігар Лапцінскі. Па суботах — «Літаратурныя гісторыі» з апавяданнямі айчынных і замежных аўтараў. Тым часам у праекце «Прачудным радком» гучаць вершы беларускіх пісьменнікаў.

У перадачы «Радзётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у суботу і

нядзелю слухайце пастаноўку паводле п'есы Уладзіміра Караткевіча «Званы Віцебска».

Для юных прыхільнікаў мастацкага вясчання ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівія» — кніга Эліяша Барта «Джа: Легенда аб забраным сэрцы». Штовечар у 21.00 — традыцыйная «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.



Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

6 верасня — у Нацыянальную бібліятэку Беларусі (пр. Незалежнасці, 116) на прэзентацыю кнігі Лізаветы Квілінковай «Малдаване ў Беларусі». Пачатак у 12.00.

7 верасня — у дзіцячую бібліятэку № 16 (вул. Якубоўскага, 32) на літаратурную імпрэзу, прысвечаную Дню беларускага пісьменства. Пачатак у 10.00.

10 верасня — у кнігарню «Светач» (пр. Пераможцаў, 11) на прэзентацыю кнігі Іны Фраловай «Залатыя рыбки». Пачатак у 10.00.

10 верасня — у публічную бібліятэку № 11 (праезд Ташкенці, 3) на творчую сустрэчу з паэтэсай Вольгай Шпакевіч. Пачатак у 16.00.

12 верасня — у публічную бібліятэку № 8 імя Максіма Багдановіча (вул. Даўгабродская, 12/2) на творчае мерапрыемства, прысвечанае Дню горада Мінска. Пачатак у 13.00.

Выходзіць з 1932 года



Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіямава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніцэў
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vziazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lit_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vziazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэзы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Распачаток аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку 05.09.2024 у 11.00
Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 694

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2071
Д 1 23 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686



9 770024 468001 2 403 4